

**UNIVERZA NA PRIMORSKEM
PEDAGOŠKA FAKULTETA**

**DIPLOMSKA NALOGA
NINA ŠKULJ**

KOPER 2019

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
PEDAGOŠKA FAKULTETA
Visokošolski strokovni študijski program
prve stopnje Predšolska vzgoja

Diplomska naloga
LUTKOVNA PREDSTAVA V VRTCU – OD ŠABLONE
DO IZVIRNIH REŠITEV
Nina Škulj

Koper 2019

Mentorica:

izr. prof. Jelena Sitar Cvetko

ZAHVALA

Iskrena hvala mentorici izr. prof. Jeleni Sitar Cvetko, ki mi je približala lutke in mi nudila vso strokovno pomoč pri pisanju diplomske naloge.

Iz srca bi se želela zahvaliti družini, še posebno staršema, ki sta verjela vame in mi nudila moralno in finančno podporo v času študija.

Hvala prijateljem, ki ste skupaj z mano dihali, ko je bilo najtežje. Posebej bi se rada zahvalila še sostanovalki Maji, ki je bila ob meni skozi celoten proces ustvarjanja predstave.

Zahvalila bi se tudi vrtcu, ki me je sprejel in mi omogočil tako enkratno in neponovljivo izkušnjo.

Na koncu pa bi se rada zahvala še prav posebni osebi, ki me je spodbujala, mi pomagala in preprosto verjela vame.

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Nina Škulj študentka visokošolskega strokovnega študijskega programa prve stopnje Predšolske vzgoje

izjavljam,

da je diplomska naloga z naslovom Lutkovna predstava v vrtcu – od šablone do izvirnih rešitev

- rezultat lastnega raziskovalnega dela,
- so rezultati korektno navedeni in
- nisem kršila pravic intelektualne lastnine drugih.

Podpis:

V Kopru, dne

IZVLEČEK

Lutkovna predstava v vrtcu – od šablone do izvirnih rešitev

Diplomska naloga temelji na samostojno oblikovani in izvedeni lutkovni predstavi v vrtcu. Sestavljena je iz teoretičnega in praktičnega dela. V teoretičnem delu smo predstavili kakšne so značilnosti lutkovnega gledališča, katere lutkovne tehnike poznamo in pri tem dali poseben poudarek marioneti – lutki na nitkah, saj je tehnika lutke, katero smo uporabili pri naši lutkovni predstavi. Lutkovna predstava mora slediti kriterijem, ki določajo, kaj je kvalitetna lutkovna predstava za mlade gledalce. Podrobneje smo preučili proces nastajanja lutkovne predstave, kateremu smo v praktičnem delu sledili in izdelali lutkovno predstavo.

Namen praktičnega dela je bil ustvariti lastno lutkovno predstavo za otroke stare od 4 do 6 let, od začnete ideje do uprizoritve pred otroki izbrane starostne skupine. Za osnovo smo si izbrali pravljico z naslovom Zajtrk, od pisateljice Anje Štefan. Celoten proces nastajanja lutkovne predstave smo dokumentirali s sprotimi zapisi in fotografijami. Oblikovano lutkovno predstavo smo zaigrali v vrtcu Škofije. Na koncu smo se vprašali, kako dobro smo bili pripravljeni na uprizoritev, kako so lutkovno predstavo sprejeli in dojemali otroci in kaj bi v prihodnje spremenili ali izboljšali.

Ključne besede: lutka, lutkar, lutkovna predstava, animacija lutk, gledališče za otroke.

ABSTRACT

Puppet Show in Kindergarten – From Stencil to Original Solutions

My thesis is based on a puppet show that was independently structured and performed in a kindergarten. It consists of theoretical and practical section. In the theoretical section, we introduced the features of a puppet theatre and various puppet techniques where we put special emphasis on the marionette - a puppet on strings - as it is the technique that we used with our puppet show. The puppet show must follow the criteria that denote what a quality puppet show is to the young audience. We carefully studied the process of the making of a puppet show, which we later abode by and made a puppet show.

The purpose of the practical section was to create our own puppet show for children aged from four to six; from the starting idea to the staging for the children of the chosen age group. For the basis, we chose a fairytale titled Zajtrk by the author Anja Štefan. The whole process of creating the puppet show was documented with regular written records and photographs. When we finished making our puppet show we performed it in Škofje kindergarten. In the end, we asked ourselves how ready we actually were, how did the audience accept and perceive our show, and what can we do to change or improve the show next time.

Keywords: puppet, puppeteer, puppet show, puppet animation, children's theatre.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
2	TEORETIČNI DEL	2
2.1	Gledališka umetnost	2
2.2	Lutkovno gledališče	2
2.3	Lutka in lutkovne tehnike	3
2.3.1	<i>Marionete – lutke na nitkah</i>	6
2.4	Namizno gledališče	7
2.5	Gledališče za otroke	7
2.6	Otroci v gledališču	9
2.7	Razvoj otrok v zgodnjem otroštvu in dojemanje lutkovnih predstav	9
2.8	Oblikovanje lutkovne predstave	11
2.9	Dejavnosti z lutko v vrtcu	13
3	PRAKTIČNI DEL	15
3.1	Problem, namen in cilji diplomske naloge	15
3.2	Raziskovalna vprašanja	16
3.3	Načrt	16
3.4	Izvedba	16
3.4.1	<i>Prvi vtis, zgodba in njeno sporočilo</i>	16
3.4.2	<i>Osnovna ideja</i>	17
3.4.3	<i>Osnovni konflikt</i>	17
3.4.4	<i>Analiza oseb</i>	18
3.4.5	<i>Prostor</i>	18
3.4.6	<i>Ustvarjenje scene in lutk</i>	19
3.4.7	<i>Scenarij</i>	27
3.4.8	<i>Vaja</i>	28
3.4.9	<i>Uprizoritev</i>	29
3.5	Razprava in evalvacija	29
4	SKLEPNE UGOTOVITVE	36

5	VIRI IN LITERATURA	38
6	PRILOGE	40
6.1	Scenarij	40

KAZALO SLIK

Slika 1:	Skica ročnih lutk.....	19
Slika 2:	Skica scene.	19
Slika 3:	Ročni lutki.	20
Slika 4:	Skica prospekta.	21
Slika 5:	Naslovnica.	22
Slika 6:	Hišica na gozdni jasi.	22
Slika 7:	Prvo drevo.	23
Slika 8:	Drugo drevo.....	23
Slika 9:	Tretje drevo.....	23
Slika 10:	Pojavitev polja s korenčki.....	24
Slika 11:	Visoko drevo in polje, skupaj na sceni, pri zadnjem dejanju.	24
Slika 12:	Sprednja stran stojala.	25
Slika 13:	Zadnja stran stojala.....	25
Slika 14:	Končni namizni lutki.	26
Slika 15:	Skica marionete.	26
Slika 16:	Končni lutki, marioneti.....	27
Slika 17:	Uprizoritev lutkovne predstave.....	30
Slika 18:	Zatopljeni gledalci med predstavo. Zaradi varovanja osebnih podatkov, so obrazi otrok zamegljeni.	30

Slika 19: Na levi strani zajček, ki ga je deček prvo narisal. Je večji in ima velika ušesa. Na drugo je narisal zajčka na levi. Ta zajček je manjši in ima manjša ušesa.	32
Slika 20: »Zajčica mi je bila všeč, ker išče jabolka in je punca. Punce so mi všeč.«	32
Slika 21: »Narisala sem zajčico, ker je bila bolj "korajžna". Velika je bila tudi.«.....	33
Slika 22: »Narisal sem zajčka, ker ni bil pogumen. Ves čas je hotel domov. Bil je smešen.«	33
Slika 23: »Tukaj je zajčica. Išče korenje.«	33
Slika 24: »Zajčka morata biti skupaj, da se ne izgubita.«	34
Slika 25: »Zajček mi je bil všeč, ker je hotel iti domov in ga je bilo strah. Zajčica mi je bila pa najbolj všeč, ker je rekla zajčku, da je rit.«	34
Slika 26: »Veliko drevo, zajček in zajčica. Z bratcem se bova doma igrala zajčka in zajčico.«	34
Slika 27: »To je zajček, bil je prestrašen, zato mi je bil všeč.«	35

1 UVOD

Namen diplomske naloge je bil oblikovati lutkovno predstavo od začetne ideje do končne izvedbe, saj se vzgojiteljice tekom svojega dela v vrtcu pogosto srečajo z lutko v roki in z njo zaigrajo lutkovno predstavo. Otrokov prvi stik z gledališčem je ravno lutkovna predstava. Pomembno je, da vzgojiteljice v tem primeru vedo, kako oblikovati kvalitetno lutkovno predstavo. Pri samem oblikovanju lutkovne predstave so vzgojiteljice postavljene pred dilemo, kje začeti in kaj je značilno za lutkovno gledališče, zato smo v teoretičnem delu diplomske naloge raziskali teoretična izhodišča, kaj je značilno za lutkovno gledališče, kakšne lutkovne tehnike poznamo, kakšni so kriteriji za kvalitetno lutkovno predstavo in katere so potencialne skupine otrok za obisk gledališča. Največji poudarek smo namenili procesu nastajanja lutkovne predstave, ki smo mu kasneje v praktičnem delu sledili in ustvarili lutkovno predstavo, po pravljici Zajtrk, pisateljice Anje Štefan. Predstavo smo uprizorili v vrtcu Škofije pred skupino otrok, starih od 4 do 6 let.

V praktičnem delu smo se pri ustvarjalnem procesu nastajanja lutkovne predstave, srečali z različnimi ovirami. Največji izziv celotnega ustvarjanja je bila ustrezna izbira lutkovne tehnike in samo oblikovanje lutk in scene, ki bodo v skladu z izbrano pravljico. Z oblikovano sceno in lutkami, pa se delo še ne konča. Najpomembnejši del so vaje, kjer se animator poveže z lutko, ji vdahne gib in zvok. Med samo predstavo mora animator verjeti v moč lutke, saj bo le tako v svoji polnosti zaživela na odru in na prepričljiv način gledalcem predala zgodbo. Po predstavi smo z njimi izvedli delavnico, preko katere smo ugotovili, kako so otroci doživeli lutkovno predstavo.

S pomočjo zastavljenih ciljev, smo izpeljali raziskovalna vprašanja. Sam proces smo dokumentirali s sprotnimi zapisi in fotografijami. Opis procesa in njegova izvedba sta predstavljena v poglavju "načrt in izvedba" praktičnega dela diplomske naloge.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Gledališka umetnost

Gledališka umetnost je najstarejša religija na svetu, katere temelj je igra. Zaradi tega jo lahko opredelimo kot eno izmed temeljnih človekovih potreb. Kajti igra je eno izmed določil človeka, saj ima že majhen otrok potrebo po igri, skozi katero se razvija in uči (Kržišnik, Ratej, Korošec, Jelen, Štrancar, Pirc, 2011).

Pojem gledališče danes tesno povezujemo z institucijo, kjer določena skupina ljudi uprizori dramsko delo. Poznamo več vrst gledališč, ki se med seboj razlikujejo glede na profesijo igralcev in vsebino, ki je igrana. Tako poznamo od profesionalnih od ljubiteljskih, od dramskih do komedijskih, od klasičnih do eksperimentalnih, od otroških do lutkarskih itn. Kakšna pa je pravzaprav opredelitev gledališča? Gledališče je v najširši obliki definiral režiser Peter Brook, ki pravi, da je vsak prazen prostor lahko oder. Pri čemer nekdo igra, drugi pa opazuje in to je povsem dovolj, da se sproži gledališko dejanje. Med igralcem in gledalcem je skozi celotno uprizoritev vzpostavljena komunikacija, ki poteka na več ravneh, aktivira vse čute na zaznavnem, kognitivnem in emocionalnem področju vsakega posameznika. V množici različnih medijev današnjega časa, je le-ta edini, ki nam ponuja živo in enkratno izkušnjo (Kržišnik idr., 2011).

2.2 Lutkovno gledališče

V množici različnih umetnosti, katere imajo svoje posebnosti in lastnosti, najdemo tudi lutkovno umetnost, katera si je svoj umetniški status skozi čas težko pridobila, saj je v preteklosti dolgo časa veljalo, da je lutkovno gledališče le pomanjšana oblika živega ali dramskega gledališča. V primerjavi z dramskim gledališčem, ima lutkovno gledališče manj zgodovinskih izkušenj. Prav zaradi tega, pa je toliko bolj zanimiv in neznan. Lutkovna umetnost združuje različne umetnosti (likovnost, dramskost, glasbo, dramsko igro, animacijo...), ki so se skozi stoletja razvile (Trefalt, 1993).

S pojmom lutkovno gledališče, torej označujemo gledališče, kjer nastopajo lutke ali katerikoli predmet, ki ga oživljajo lutkarji (Lukan, 1996). Lutkar je v gledališkem terminološkem slovarju definiran kot nastopajoči, ki animira lutko in za njo govori (Humar, Sušec Michieli, Podbevšek, Lokar, 2007). Pri tem se mora lutkar zavedati vseh zakonitosti lutke, kako ji vdahnuti življenje, na kakšen način se lutka na odru premika, kako se lutka obnaša do drugih lutk in kako iz delov nastane celota (Šinko, 2008).

Tako pravi tudi avtorica Šinko, da je lutkovno gledališče zvrst gledališča, ki se od ostalih gledališč loči po tem, da ni pomemben živi igralec, ki na odru pleše, se giba, poje, govori... ampak odkrit ali zakrit lutkar, ki oživlja lutko, ki na odru predstavlja simbol človeka, mrtev predmet, ki je oživljen (Šinko, 2008).

Golubova navaja, da ima lutkovno gledališče tri ključne lastnosti. Lutkovno gledališče je gledališče v malem, pri katerem ima lutka prednost pred živim igralcem. Lutko vodi in oživlja animator oziroma lutkar (Golub, 2003).

Lutkovno gledališče je torej le eno izmed mnogih oblik gledališča, katerega ključna značilnost je, da so na odru lutke, ki jih animira lutkar. Le-ta se mora zavedati vseh zakonitosti posamezne lutkovne tehnike. Kakšne lutke pa poznamo?

2.3 Lutka in lutkovne tehnike

Geslo lutka je v gledališkem terminološkem slovarju definirano kot: »Likovno oblikovan predmet, del lutkarjevega telesa, ki predstavlja človeka, žival, rastlino, pojem in ga na prizorišču s premikanjem, vodenjem njegovega gibanja, govorom oživlja lutkar.« (Humar idr., 2007).

Na vprašanje, kaj je lutka je občinstvo v preteklosti širom po Evropi odgovorilo, da je lutka človek. V določenih pogledih je lutka res podobna človeku. Prav tako, če pogledamo iz otroške perspektive, obstajajo enačenja lutke s človekom, saj ni razlik zaradi dvojne zavesti, resnične in ustvarjene, pravljične resničnosti. Z razvojem lutkovnega gledališča se je tudi zavest o lutkah spreminjala. Ugotavljati so začeli, da je lutka pravzaprav simbol za človeka, ki predstavlja stalni karakter (Šinko, 2008).

Trefalt lutko definira kot gledališki, snovni odrski simbol, ki predstavlja dramski lik. Voden je posredno ali neposredno s pomočjo lutkarja. S to definicijo določimo le bistvo lutke, zapostavimo pa njene specifične značilnosti.

Kaj je torej značilno za lutko v lutkovnem gledališču?

- Lutka na odru predstavlja dramski lik, ki je s pomočjo likovnih, glasbenih, gibalnih rešitev in gestiko oživljena mrtva snov.
- Lutka je glavno izrazno sredstvo lutkovnega gledališča.
- Lutka zmora veliko fizičnih sposobnosti: lahko leti, razpade ali se sestavi...
- Lutka sestavlja obe strani gledališke dialektike. Živo in neživo. Na eni strani je lutka mrtva snov, medtem ko na drugi strani pleše, govori, se giblje in s tem živi...

- Napetost lutke sestavljata likovni ali abstraktni element in oživljanje ali naturalistični element. Skupaj tvorita tisti čudež lutkovnega gledališča. To je oživljena snov (Trefalt, 1993).

Lutka je vedno poenostavljeno bistvo, ki jo sestavljajo določene zahteve. Ena izmed teh zahtev je gibanje. Lutka lahko na eni strani s svojim izdelanim videzom sama pove kaj predstavlja, na drugi strani pa minimalistično izdelane lutke zaživijo šele v roki lutkarja. Na tem mestu lahko potem takem lutke razdelimo v tri večje skupine:

- Ročne lutke (te lutke natakemo na roko, pri tem so v neposrednem stiku z animatorjem, ki stoji za paravanom. Te lutke animator oživlja s celim telesom, kar pomeni, da ko lutka na odru poskoči, poskoči tudi njen animator).
- Lutke na palici (so lahko od spodaj ali od zgoraj vodene lutke, pri tem jih vodimo za vodilo (palico, žico), na katerega je lutka natakljena).
- Marionete (lutke, ki visijo na žici ali vrvici, vodene so od zgoraj) (Vogelnik, 2012).

Lutkovno gledališče pozna kar nekaj različnih lutkovnih tehnik. Vsaka od njih ima svoje posebnosti, zato morajo ustvarjalci lutkovnih predstav (naj so to profesionalni lutkarji ali pa pedagogi v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, ki pripravljajo lutkovne predstave za mlado občinstvo) dobro poznati osnovne značilnosti posamezne lutkovne tehnike, njene zmožnosti in samo uporabo v lutkovnem gledališču. Lutka, tehnološka stran lutke in tekst morajo biti med seboj usklajeni, kajti drugače pride do odsotnosti temeljnega v predstavi in to je lutkovnost, kjer lutka nima možnosti, da bi opravljala svojo estetsko funkcijo (Trefalt, 1993).

Trefalt lutke deli na osnovne ali klasične lutkovne tehnike, ki so se izoblikovale skozi zgodovino in nove lutkovne tehnike, ki jih ustvarjalci zaradi specifičnega teksta in uprizoritve, ustvarijo (Trefalt, 1993).

Med najpogostejše lutkovne tehnike, za katere lahko rečemo, da so tiste najbolj osnovne oz. klasične lutkovne tehnike avtorji uvrščajo:

- prstne lutke (spadajo v skupino malih ročnih lutk, narejene so lahko iz različnega materiala, ki jih okrasimo z lasmi, očmi... natakemo jih na golo ali orokavičeno roko, pri čemer naši prsti postanejo lutke, s katerimi igramo) (Varl, 1997),
- ploske lutke (lutka na palici, ki ima dve dimenziji (višino in širino), ker nima

- debeline, je omejena v gibanju na odru. Poleg preproste oblike, brez gibljivih delov, poznamo tudi ploske lutke z gibljivimi deli. Narejene so lahko iz različnih materialov. Pri njih velikost ni določena (Mlinarič, 1985),
- senčne lutke (njihova ključna značilnost je, da so osvetljene od zadaj. Med njimi in gledalci stoji platno. Izdelane so kot ploske lutke. Ločimo jih lahko v dve skupini, glede na njihovo senco: lutke, ki na platnu puščajo črno senco in so narejene iz tršega, neprosojnega papirja in senčne lutke, ki so narejene iz prosojnega materiala (celofan, plastična folija, svila), njihova senca je barvna (Mlinarič, 1985),
 - lutke na palici (lahko je vsak predmet, ki ga nataknemo na vodilo-palico in ga s tem premikamo. Je lutkovna tehnika, ki je dokaj preprosta za uporabo. Avtorica Varl lutke na palici deli v več skupin: lutke na palici brez dodatnih vodil so lahko preproste lutke, ki jih izdelamo iz lesene kuhalnice, na katero prilepimo oči, lase... Lutke na palici z živo roko ki jo uporabimo takrat, kadar mora lutka rokovati s predmeti, pri tem lutki roko posodi animator. Sledijo lutke na palici z vodili (vodenimi rokami), ki so poenostavljena oblika javajk. Imajo osnovno vodilo, ki je v težišču trupa in vodene roke, te lutke nimajo trupa, ampak samo daljšo obleko. Ostanejo še lutke na dveh palicah, te lutke po navadi ponazarjajo živalske like, eno vodilo je v lutkini glavi, ki je daljše in drugo vodilo, ki je v lutkinem trupu (Varl, 1995),
 - mimične lutke (te lutke imajo možnost spreminjanja mimike obraza. Lutkarjeva roka je vtaknjena v lutkino glavo, pri tem palec premika spodnjo čeljust, ostali štirje prsti pa držijo zgornjo čeljust in glavo (Trefalt, 1993),
 - javajke (so lutke vodene od spodaj, s pomočjo treh palic. Prva palica poteka skozi celotno telo in nosi glavo lutke, ostali dve pa sta pritrjeni na roke. Lutkar pri igri z njo drži v eni roki glavno vodilo, ki drži lutko, v drugi roki pa palici, s katerima vodi roke. Najpogostejše je narejena iz lesenega dela do pasu in kostuma, ki prekriva roke in spodnji del lutke (Trefalt, 1993) in
 - marionete (te bomo podrobneje predstavili v naslednjem poglavju, saj je lutkovna tehnika, ki smo jo izbrali za predstavo).

Vsaka od teh lutk ima svoje prednosti in pomanjkljivosti. Kar ne pomeni, da je zato ena lutkovna tehnika boljša oziroma slabša od druge, ampak je potrebno upoštevati njihove zakonitosti in jih na odru upoštevati. Njihovim lastnostim so tako podrejeni oder, scena in rekviziti, s katerimi določena lutkovna tehnika lažje opravlja kot druga.

2.3.1 Marionete – lutke na nitkah

Marionete že od nekdaj spadajo med najbolj priljubljeno lutkovno tehniko. Uporabljali so jo že potujoči lutkarji, ki so pri svojih predstavah, v 17. in 18. stoletju uporabljali klasični marionetni oder. Sestavljen je bil iz portala in horizonta. Portal je zakrival zgornji del lutkarja, horizont, ki je bil po navadi poslikan, pa je zakrival lutkarjeve noge in pas. Lutkar se je nagibal čez njega in vodil lutke. Največji razcvet so marionete doživele na prelomu iz 19. na 20. stoletje (Trefalt, 1993).

Kot najbolj priljubljena oblika lutke, je hkrati marioneta tehnično najzahtevnejša med vsemi lutkami. So lutke v celoti, kar pomeni, da imajo vse okončine in vse glavne sklepe kot živa bitja, pri katerih se proporc živega telesa ohrani. Je lutka, ki je lutkar ne drži neposredno v roki, ampak njeno gibanje usmerja preko vodila (z drugo besedo poimenovano tudi usmernik, vaga ali križ). Lutka je navezana na krajše ali daljše niti, lahko tudi žico. Vodene so torej od zgoraj. Narejene so lahko iz različnega materiala, najpogosteje je to oblikovan les, stiropor ali vlit poliester. Izdelano marioneto moramo navezati na vodilo (to kar lutkar drži v roki), če želimo, da bo lutka shodila. Navežemo jo lahko na nitke ali žico. Marioneta na žici ima osnovno vodilo, ki je trdo in manj nitk, na katere je navezana. To nam omogoča, da je vodenje lutke lažje in omogoča bolj neposreden stik med njo in lutkarjem. Pri tem so gibi natančnejši in hitrejši (Varl, 1995).

Preprostejše marionete lahko sestavimo iz deščic, tulcev, oblikovanega stiropora in jih navežemo na minimalno število niti, za lažje vodenje. Lahko pa jih tudi kar precej poenostavimo, in sicer na dva načina, tako da vodilno žico pričvrstimo v glavo, roke pa navežemo na niti. Takšna oblika marionete ne potrebuje nog, nadomesti jih lahko daljša obleka. Lahko pa rok ne navežemo na niti, imamo le vodilo iz glave, vsi ostali deli so samodejni. Animacija takšne marionete je precej enostavna (Varl, 1995).

Vsaka lutka ima svoje prednosti in pomanjkljivosti. Prednosti marionete so, da je le-ta od vseh najbolj podobna anatomiji živih bitij, njene kretnje so zelo natančne, ni vezana na igranje ob rampi in se lahko giblje tudi vertikalno, zaradi narave premikanja je primerna za lirske in epske vsebine, s počasnim ritmom. Njeni ključni pomanjkljivosti pa sta, da je v svojih kretnjah počasna, saj bi hitra kretnja pokvarila natančnost, zaradi posrednega premikanja preko nitke in da je pri svoji igri zelo omejena z rokovanjem z rekviziti (Pengov, 2004).

2.4 Namizno gledališče

V praktičnem delu diplomske naloge smo pripravili lutkovno predstavo. Odločili smo se, da uporabimo namizno gledališče. Kakšne pa so značilnosti namiznega gledališča?

Prizorišče pri namiznem gledališču je ravna podlaga, za katero lahko uporabimo tudi kar mizo. Animator je viden in stoji za lutkami. Večinoma je oblečen v temna oblačila, tako da kljub vsemu izstopajo samo lutke. Primerne so različne lutkovne tehnike, ki jih animator animira od zadaj naprej ali od zgoraj navzdol. Lutke lahko imajo vodilo na zgornjem delu glave ali na hrbtni strani glave, tako da se lahko le-ta ob vodenju vrti. Pogosto se vodila (palčke) vstavijo v rokave, za animacijo njenih rok. Pri tej obliki gledališča je komunikacija z gledalci zelo močna. Animator komunicira z gledalci preko lutke, lahko pa se zavestno obrne k občinstvu in z njimi naveže neposreden stik, ob tem jim pripoveduje zgodbo, lahko pa se preprosto pogovarja z njimi. Ravno zaradi te močne komunikacijske vrednosti, je ta vrsta gledališča še posebej primerna za mlajše otroke. Prehod iz položaja, ko animator komunicira z občinstvom preko lutke ali kot igralec oz. pripovedovalec, mora biti jasen, zato so v tem trenutku lutke v mirujočem stanju. Med animacijo, mora animator lutki verjeti. Ko vlogo ponovno prevzamejo lutke, mora biti animatorjeva energija popolnoma usmerjena nazaj v lutko. Pri namiznem gledališču se pogosto zgodi, da animator animira več lutk hkrati. Interpretacija posameznih lutkovnih junakov mora biti čim bolj jasna. Posebno pozornost zahtevajo karakterji lutk, temu primerno mora biti prilagojena tudi govorna interpretacija in animacija.

Pri sceni lahko uporabimo realne predmete, ki jih lahko po odru poljubno premikamo. Paziti je potrebno samo, da le-teh na mizi ni preveč, ker bi nas lahko oviralo pri igranju. Preprosta rešitev je, da scenske elemente sproti oz. po potrebi poljubno postavljamo in pospravljamo (Sitar, 2017).

2.5 Gledališče za otroke

Že v predšolskem obdobju gledališče pogosto vstopa v pedagoški proces, kot učenje o gledališču in gledališki umetnosti, kot učenje v gledališču oz. v igri in kot učenje gledališča oz. igre. Gledališko umetnost lahko tako skladno s Kurikulumu za vrtce vključimo na različna področja dejavnosti. Otroci v vrtcu gledališče, predvsem lutkovno gledališče, spoznavajo kot gledalci in ustvarjalci. Vrtci pogosto organizirajo ogled lutkovnih predstav v gledališču, ki jih povežejo s spoznavanjem gledališča kot prostora, poklicev v gledališču... Po končani predstavi pa sledijo različne delavnice

(izdelovanje lutk, pogovor...) (Kržišnik idr., 2011).

Z obiskom gledališča lahko uresničujemo nekaj globalnih ciljev za področje umetnosti, ki jih opredeljuje Kurikulum za vrtce (1999), to so:

- Doživljanje, spoznavanje in uživanje v umetnosti.
- Razvijanje estetskega zaznavanja in umetniške predstavljalivosti.
- Spoznavanje posameznih umetnostnih zvrsti.

Tako je ogled predstave še vedno najpogostejša oblika vključevanja gledališke umetnosti v kurikulum. Pri tem se lahko poleg umetniškega in estetskega doživljanja dopolnjujejo tudi nekatere učne vsebine (Kržišnik idr., 2011). Vse to lahko povežemo s petimi vrednotami gledališča: gledališče zabava, vpliva na psihološko rast in razvoj, ima izobraževalno kompetenco, razvija estetski čut in služi razvoju bodoče publike, kar pa avtorji povežejo v tri ključne vidike gledališča: estetski, psihološki in pedagoški vidik (Gruić, Kaj gledališče zmore).

Otroku ogled gledališke predstave predstavlja posebno vznemirjenje. Poudariti je potrebno, da ima ogled predstave v pravem gledališču poseben čar, ampak če to ni mogoče, je predstava lahko odigrana tudi v šolski telovadnici, ki jo odigra gostujoče poklicno gledališče ali pa lutkovno predstavo pripravijo kar vzgojiteljice same. Ogled predstave lahko predstavlja le urico zabave, estetskega doživetja ali globlje razmišljanje o temi in junakih (Majaron, Korošec, 2006).

Ogled predstave mora biti skrbno načrtovan. Na tej točki poznamo več kriterijev, ki določajo, kaj je kvalitetna oz. primerna gledališka predstava za otroke, to so:

- umetniška celovitost in izvirnost predstave (interpretacija, vizualna celovitost – scena, kostumi, likovna in lučna podoba),
- starostna primernost (koliko starim otrokom je predstava namenjena),
- aktualnost predstave (ali predstava govori o problemih, ki jih lahko povežemo s časom današnjega sveta, obstajajo povezave z učnim programom),
- bogastvo izbire gledaliških praks in gledaliških institucij (Kržišnik idr., 2011).

V literaturi je tako moč zaslediti, da je pomemben kriterij pri obisku predstave upoštevanje starostne stopnje gledalcev, zato nas v nadaljevanju zanima, katere so potencialne skupine za obisk gledališča in kako izbrana skupina gledalcev dojema lutkovne predstave.

2.6 Otroci v gledališču

Glede na različno stare otroke, lahko govorimo o štirih skupinah otrok, ki so lahko potencialni kandidati za obisk gledališča. Pri čemer so delitve v skupine zgolj okvirne, saj so med isto starimi otroki lahko velike razlike.

1. skupina: dojenčki/dojenčice stari do dveh let,
2. skupina: malčki/malčice stari od drugega do tretjega/četrtega leta,
3. skupina: zgodnje otroštvo ali predšolski otroci stari od tretjega/četrtega leta do šestega/sedmega leta,
4. skupina: otroci v srednjem in poznem otroštvu (Marjanovič Umek, 2013).

Z obiskom gledališča lahko začnemo že zelo zgodaj. Veliko gledališč ustvarja lutkovne predstave za otroke, že od enega leta starosti, pri čemer je izrednega pomena ustrezen izbor gledališke predstave, saj gledališka predstava, po besedah avtorice Marjanovič Umek dosežejo svoj namen le, če so v skladu z osnovnimi zakonitostmi otrokovega razvoja v posameznem obdobju. Za najmlajše gledalce so predstave krajše, enostavnejše, dvorana pa ni povsem zatemnjena, da otroke ni strah. Kasneje triletni otroci že lahko spremljajo predstave, ki so zaigrane v velikih predstavah in so primerno zatemnjene. Predstava, ki je prilagojena posamezni starostni skupini gledalcev, bi le-te pritegnila, jim omogočila, da z vidika vsebine, strukture in jezika sledijo njenemu dogajanju. Ob tem pa naj bi jim predstava nudila tudi miselne in socialne izzive, ki presegajo otrokov trenutni razvoj (Kdaj z otrokom v gledališče, 2015).

Potrebno je poudariti, da gledališka umetnost zaradi združevanja različnih znakovnih sistemov (govor, gib, arhitektura, svetloba, likovnost, glasbo, ples...) od prejemnika oz. gledalca zahteva precej intelektualnega napora (Kržišnik idr., 2011).

2.7 Razvoj otrok v zgodnjem otroštvu in dožemanje lutkovnih predstav

Otroci so v zgodnjem otroštvu stari od tri do šest let. Gledališče skozi igralca in lutke vpliva na gledalca oz. v našem primeru otroka, tako da nagovarja njegova čustva, njegov um in njegovo izkušnjo sveta (Šinko, 2008). Za uspešno oblikovanje predstave je torej potrebno poznati kognitivni in čustveni razvoj otroka ter njegove že do sedaj pridobljene izkušnje.

Od tretjega leta naprej otroci začenjajo razumeti osnovno strukturo zgodbe, ki so realistične in so jasno strukturirane (uvod, jedro, zaključek). Zgodbe morajo biti dinamične, v katerih glavni junak izraža čustva in vstopa v preproste socialne odnose. S tem, ko otrok med predstavo spremlja čustva junakov, se uči prvih metajezikovnih izrazov. Ker se malčki vsakodnevno učijo vzpostavljanja socialnih stikov, jih le-ti med predstavo še posebno privlačijo. Počasi začjenja vzpostavljati empatijo in prehajati iz egocentričnega v sociocentrično mišljenje, za kar potrebuje čim več izzivov, tudi prikazane preko zgodbe, preko katerih razvija občutek za socialne konflikte in reševanje problemov (Marjanovi Umek, 2013).

V tem obdobju je domišljija najbolj bogata. Otroci so sposobni razlikovati med resničnostjo in domišljijo. Je obdobje hitrega razvoja metaspoznavnih, metajezikovnih, in socialnih zmožnosti. V tem obdobju, okoli četrtega leta, otroci razvijejo interpretativno oz. reprezentacijsko teorijo uma. To je spoznavna zmožnost, kjer se otroci zavedajo in razumejo svoja mentalna stanja, hkrati pa se zavedajo tudi mentalnih stanj drugih, ki so zaradi različnih razlogov lahko različni od njihovega. Pri metajeziku se otroci začnejo zavedati, da je jezik nosilec pomena, da se lahko z njim pogovarja, izraža misli, počutja, da lahko argumentira... (Marjanovič Umek, 2013).

V zgodbi, kjer morajo otroci razumeti poglede junakov, njihova čustvovanja, izražanja čustev... za štiriletnike predstavlja velik miselni napor in izziv (Marjanovič Umek), zato so predstave zanje oblikovane tako, da so monotematske, s preprostim in enotnim dramskim dejanjem, ki ni posebno napeto. Zgodbo sestavljajo kratki konflikti ali nanizani dogodki. Najidealnejša dolžina lutkovne predstave za to starostno stopnjo je trideset minut, brez prekinitve. Predstave za otroke imajo pogosto pripovedovalca, ki predstavlja most med lutko in občinstvom (Trefalt, 1993).

Otroci so med predstavo radi aktivni udeleženci, kot pa samo pasivni opazovalci. V samo predstavo, se za razliko od odraslih, otroci popolnoma vživijo, in se odzivajo nanjo. Med predstavo odkrito izražajo čustva in se hipoma odzivajo na spremembe v dogajanju. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da je skupina mladih gledalcev sestavljena iz posameznikov, ki se med seboj razlikujejo in zato predstavo doživljali na različne načine in se nanjo odzivajo različno in nepredvidljivo (Wood, 2013).

2.8 Oblikovanje lutkovne predstave

Lutkovna predstava mora skozi različne obdelovalne faze, preden nastane končni izdelek. Pri tem pa zaradi svoje zapletenosti sodeluje večje število ljudi, od pisca besedila, kiparja, scenografa, glasbenika, igralca, ki animira lutke do osvetljača. Delo vseh omenjenih pa vodi in usmerja režiser (Pengov, 2004). Pri oblikovanju lutkovne predstave v vrtcu, je vzgojiteljica oz. tim dveh vzgojiteljic tisti, ki prevzame naloge vseh, zgoraj omenjenih ljudi in sama ali v timu oblikuje lutkovno predstavo.

Prva faza nastajanja lutkovne predstave je branje besedila oz. v gledališkem žargonu imenovano teksta, ob katerem režiser dobi prvi vtis, ki je neponovljiv in neposreden. Podoben je vtisu, ki ga bodo dobili gledalci, ob ogledu predstave (Trefalt, 1993). Sledi določanje teme in osnovne ideje, kajti vsako odrsko delo, tudi najbolj enostavna pravljica, namenjena najmlajšim, temelji na neki ideji, s katero želi avtor rešiti problem ali odgovoriti na vprašanje. To misel moramo najti in jo izluščiti, saj bo le tako posredovana gledalcem (Pengov, 2004). Osnovna ideja predstave oz. koncept je tisto, kar želimo povedati s predstavo. Osnovni ideji podredimo vse, od scene, kostumov, jezikovno podobo, do glasbe in luči. Avtorja Štromar in Geč v delu z naslovom Črkolandija pravita, da je osnova ideja kot hišica iz kock, ki jo razstavimo in si ogledamo vsak del posebej ter jo ponovno sestavimo v celoto (Geč, 2013).

Naslednja faza je namenjena določanju osnovnega konflikta, saj je le-to bistvo vsake drame. Začne se na začetku in konča na koncu in se razteguje skozi celotno igro. V uprizoritvi obstaja več konfliktov. Najpomembnejši je osnovni konflikt in je tesno povezan z osnovno idejo. Temu lahko sledijo še spremljajoči oz. stranski konflikti (Trefalt, 1993).

Ko je osnovna ideja jasno postavljena, je naslednja naloga režiserja, da določi glavni lik in njegovega nasprotnika. Nadaljuje z analizo karakterjev vseh likov v uprizoritvi, pri čemer mu pripišemo osnovne lastnosti, s prevladujočimi pozitivnimi oz. negativnimi lastnostmi. Vsakemu liku posebej je potrebno določiti tudi starost, karakter, družbeni položaj, zunanjo karakterizacijo in posebnosti. Ker je vsak lik socialno bitje, se je na tem mestu potrebno posvetiti analizi odnosov med liki v uprizoritvi (Trefalt, 1993).

Določiti moramo tudi prostor igre. Kaj sploh je prostor igre? To je prostor, ki ga omejuje scena in omogoča kompleksno pripovedovanje zgodbe. Na samem začetku se moramo vprašati, kje se odvija zgodba. Zato razčlenimo besedilo na prizorišča. Besedilo je lahko enotno ali pa ima več različnih prizorišč. Znotraj tega določimo tista,

ki jih bomo pri naši uprizoritvi potrebovali. Posameznemu prizorišču določimo kakšno je vzdušje v njem in kako bomo to prikazali s pomočjo scenografije (Geč, 2013).

Sledi ustvarjanje scene, kostumov in rekvizitov. Pri lutkovni predstavi je izgled scene, lutk in rekvizitov, popolnoma odvisen od ustvarjalca predstave. Scena pri lutkovni predstavi opravlja dvojno funkcijo, na eni strani obdaja lutko in ji določa gibanje, na drugi strani pa zakriva lutkarja. Posamezne lutkovne tehnike imajo svoje specifične lastnosti, katerim se scena primerno prilagodi. S sceno omejimo prostor gibanja lutki in lutkarju (Trefalt, 1993). S sceno definiramo prostor dogajanja. Lahko je notranji ali zunanji, ki ga ustrezno opremimo s scenskimi elementi. Le-ti naj bodo prepoznavni, da takoj definirajo prostor, hkrati pa jih moramo vanj postaviti premišljeno, da ne ovirajo lutkarja ali lutke (Geč, 2013). Prav tako kot scena ima tudi kostum pomembno funkcijo. Ustrezati mora karakterju lika, slogu uprizoritve in ritmu jezika. Poleg lutk je potrebno poiskati primeren kostum za animatorja lutk. Pri tem je potrebno skrbeti za slogovno enotnost uprizoritve. Zato je priporočljivo, da so vsi elementi, od scene do lutk in kostumov iz podobnih ali sorodnih materialov. Paziti je potrebno tudi na barve, saj je lutkovna predstava (pogosto, ne vedno) narejena na majhno in lahko hitro pride do prekrivanja. V tem primeru se lutka lahko hitro izgubi na prebogati sceni. V lutkovni predstavi so rekviziti pogost in pomemben spremljevalec, ki jih določa tehnološka stran lutke. Rekvizit ima na odru dve funkciji. Nastopa lahko kot uporaben predmet, kadar je ob njem navzoč človek-igralec, ali kot lutka, če ta predmet oživi, leti... vsaki predstavi pa je potrebno določiti tudi zvok in glasbo (Trefalt, 1993). Izbiramo in na oder postavljamo samo predmete, ki so ustrezni in uporabni, saj je brez pomensko, da zapolnimo prostor s predmeti, ki so nam v napoto ali nas ovirajo pri gibanju lutk (Geč, 2013).

Po opravljenem oblikovanju in ustvarjanju, sledijo vaje, ki potekajo glede na individualno režiserjevo presojo. Poznamo več različnih vaj, in sicer vaje za mizo, katera je namenjena seznanitvi vseh udeležencev z glavno idejo uprizoritve. Naloga aranžirane vaje je lutkovno natančno izraziti idejo uprizoritve in odnose med liki, s tem določimo in ustalimo tekočnost mizascene. Pomembno je, da lutkar ve v katerem trenutku pride na oder, kaj reče in kako to gesto gibalno uprizori. Ta vaja je pomembna tudi za preizkušanje lutkarjevega glasu. Utrjevalne vaje so namenjene področni izdelavi uprizoritve, interpretaciji. Te vaje potekajo po delih, saj se mora lutkar fokusirati na posamezno dejanje. Sledijo prehodne vaje, pri katerih se lutkar osredotoča na karakter svojega lika. Scensko-tehnične vaje in ključne vaje so namenjene preverjanju tehnične postavitve scene in njenih sprememb. Končati se morajo pred pričetkom prehodne vaje. Na tem mestu vadimo vse svetlobne prehode in njihovo intenzivnost. Na koncu

sledi še glavna ali generalna vaja, kjer mora biti vse tako, kot bo potekalo na uprizoritvi (Trefalt, 1993).

V samem procesu nastajanja lutkovne predstave pa je pomembno tudi delo z lutkarjem, saj je le-ta posrednik med avtorjem in občinstvom in le tako lahko lutkar prenese idejno sporočilo uprizoritve (Trefalt, 1993).

2.9 Dejavnosti z lutko v vrtcu

Zelo pogosto lutkovno predstavo na koncu spremljajo tudi lutkovne delavnice, s katerimi lahko preverjamo kako so gledalci (otroci) doživljali lutkovno predstavo. Najbolj pogoste so naslednje dejavnosti z lutko, ki sta jih izpostavili N. Renfro in T. Hunt in jih lahko tudi sicer uporabljamo pri vsakodnevnem delu v vrtcu:

- spontana igra z lutko (»Puppet Playing«) gre za preprosto obliko lutkarstva, kjer otroci sami sproščeno in svobodno pogovarjajo z lutko, brez posredovanja odrasle osebe. Pri tem je zelo pomembno, da jim ponudimo primeren prostor, kjer bodo lahko ustvarjalni. Lutkovni kotiček naj bo odmaknjen in dovolj velik, za vsaj do pet otrok. V njem lahko otroci ustvarjajo lutke ali se z njimi igrajo. Otroci lahko vstopajo tudi v interakcije z drugimi otroci, kjer ima vsak otrok svojo lutko. Ponudimo jim lahko tudi preproste lutkovne odre, ki pa si jih tako kot lutke, lahko otroci izdelajo sami (Hunt, 1982),
- pripovedovanje z lutko (»Puppettelling«) pri tej metodi gre za pripovedovanje zgodbe s pomočjo lutke. Gre za predstavitev zgodbe iz literature in ne za veliko predstavo pred občinstvom. Lutko postavimo v vlogo pripovedovalca, ki v prvi osebi pripoveduje in pričara popolnoma drugačen zorni kot zgodbe. Zgodbo, ki smo si jo izbrali za uprizoritev, bi zajček pripovedoval povsem iz drugačnega zornega kota kot na primer zajčica. Med samim pripovedovanjem je med lutko in otroki vzpostavljen dialog. Otroci lutko spodbujajo, sprašujejo in preko njih globlje doživljajo zgodbo (Hunt, 1982),
- priprava prizorov z lutko (»Puppetizing«) dejavnost se odvija pod skrbnim vodstvom vzgojitelja oz. odrasle osebe, ki usmerja otroke k pripravi prizorov z lutko. Otroci niso omejeni z odrom, ampak se lahko svobodno gibajo po prostoru, kjer raziskujejo gibanje svojega telesa v odnosu do lutke. Vse to pa je odvisno od lutkovne tehnike, ki jo izberemo. Otroci so pri tem lasno ustvarjalni in v igro svobodno prispevajo svoje ideje, dialoge, scenarije. Narejene prizore ali predstave lahko zaigrajo drugim otrokom (Hunt, 1982),

- pogovarjanje skozi lutko (»Puppetalking«) lutka je medij, ki na otroke vpliva zelo pozitivno. Otrokom, ki se težje izrazijo z besedami, pomaga, da se odprejo in se preko nje lažje izrazijo. Z lutko lahko pri otroku razvijamo sposobnost prepoznati, razumeti in izraziti notranje misli in čustva. V tem primeru lutka otroku predstavlja ščit, zaradi katerega se bo počutil manj izpostavljen. V skupini je tako dobro imeti ljubljeno skupino, ki se ji otroci lahko zaupajo in je z njimi skozi celoten čas bivanja v vrtcu (Korošec, 2006),
- učenje in poučevanje z lutko (»Puppeteaching«) z lutko lahko uporabimo tudi za doseg kurikularnih ciljev, z njo lahko motiviramo otroke za delo, izboljšamo pomnjenje in razumevanje snovi (Korošec, 2006),
- izdelava lutke (»Puppetmaking«) pri izdelavi lutke, moramo otroku omogočiti dovolj svobode, da bo oblikoval karakter lutke po svoje. Skozi izdelavo otrok projicira svoja čustva, misli, želje, ideje. Pri malih otrocih, ni pomembno kako lutka izgleda, važno je, da ji otrok verjame. Odrasla oseba lahko kvečjemu otroka spodbuja z vprašanji do te mere, da prebudi njegovo domišljijo ali otroku nudi praktično pomoč, da lahko le-ta svoje ideje in občutke izrazi v fizični in materialni obliki (Korošec, 2006).

3 PRAKTIČNI DEL

3.1 Problem, namen in cilji diplomske naloge

Vzgojiteljica se tekom svojega dela v vrtcu velikokrat znajde z lutko v roki, z njo zaigra lutkovno predstavo ali pa otroke vodi skozi proces izdelovanja lutkovne predstave. Tukaj pa se pojavi ključno vprašanje, kako narediti kvalitetno lutkovno predstavo, ki bo primerna za določeno skupino otrok. Vzgojiteljice so na tem mestu postavljene pred veliko preizkušnjo, kje začeti in kako se sploh lotiti dela, katera lutkovna tehnika bo za določeno zgodbo in način uprizoritve najbolj primerna.

Lutkovne predstave v vrtcu so za otroke prvi stik z gledališčem. Gledališka umetnost je ena izmed šestih področij dejavnosti v kurikulumu za vrtce. Ključna naloga vzgojiteljev je, da za otroke oblikujejo poleg glasbeno, plesno, likovno in nenazadnje tudi gledališko bogato in raznovrstno okolje, ki otroku omogočajo doživljanje sebe in drugih, okolice in umetnosti (Kurikulum, 1999). Pri vsem tem, pa ne smemo pozabiti, da pri pripravi predstav upoštevamo starost otrok, saj se jih bodo predstave le tako dotaknile, jim nudile udobje, jih popeljale v svet domišljije in omogočale čustveno identifikacijo z junaki (Marjanovič Umek, 2013).

Na podlagi tega, kako pomembno je, da so otroci v vrtcu deležni kakovostnih predstav, smo se odločili, da v diplomski nalogi preučimo proces oblikovanja lutkovne predstave od začetne ideje do končne izvedbe v vrtcu. Predstaviti želimo celoten postopek izdelave lutkovne predstave: od izbire pravlјice, oblikovanja osnovnega koncepta predstave, izdelovanja scene, lutk, scenarija do izvedbe pred otroki.

V skladu z našim namenom smo si zastavili naslednje cilje diplomske naloge:

- Raziskati proces, kako nastane lutkovna predstava od ideje do izvedbe.
- Preizkusiti se, v procesu nastajanja lutkovne predstave.
- Preizkusiti se, pri uprizoritvi lutkovne predstave.
- Raziskati, kako otroci doživljajo lutkovno predstavo.

3.2 Raziskovalna vprašanja

V skladu s cilji diplomske naloge, smo si zastavili naslednja raziskovalna vprašanja:

R1: Kakšen je proces nastajanja lutkovne predstave od začetne ideje do končne izvedbe?

R2: Kakšna naj bo lutkovna predstava za otroke stare od 4-6 let?

R3: Kako otroci stari od 4-6 let doživljajo lutkovno predstavo?

3.3 Načrt

Izdelavo praktičnega dela smo začeli z iskanjem primerne zgodbe, po kateri bi pripravili lutkovno predstavo. Izmed vseh, nas je najbolj pritegnila pravljica z naslovom Zajtrk, od pisateljice Anje Štefan. Pri oblikovanju lutkovne predstave smo sledili procesu nastajanja lutkovne predstave. Določili smo temo, sporočilo, definirali osnovno idejo predstave in prostor, kjer se bo predstava odvijala, glavne like in njihove karakterje. Bistvo kar želimo s predstavo prikazati, smo si torej zastavili, zato smo lahko nadaljevali z ustvarjalnim delom. Na začetku smo si izbrali ročne lutke in igro na paravanu, kar se je izkazalo za preveč šablonsko in premalo ustvarjalno obliko lutkovne predstave. Naslednja ideja je bilo namizno gledališče in namizne lutke vodene od zadaj, kjer je bil problem z animacijo lutk, saj jih je pri animaciji ovirala scena, ker je le-ta stala med animatorjem in lutko. Lutke je bilo potrebno popraviti. Izbrali smo si marionete, ki so se izkazale za ustrezno izbiro, glede na oblikovano sceno. Pred izvedbo so sledile še različne vaje, za čim bolj uspešno lutkovno interpretacijo. Oblikovano lutkovno predstavo smo uprizorili v vrtcu Škofije, pred skupino otrok starih od štirih do šest let. Predstavi je sledila delavnica, s katero smo preverili doživljanje otrok.

3.4 Izvedba

3.4.1 Prvi vtis, zgodba in njeno sporočilo

Idejo smo dobili ob branju knjige *Melje, melje mlinček*, avtorice Anje Štefan. V knjigi je sedem kratkih živalskih pravljic za lahko noč. Izbrali smo pravljico z naslovom Zajtrk. V njej nastopata dva zajčka, ki živita v hišici sredi gozda. Nekega sončnega jutra zajčka ugotovita, da doma nimata ničesar za pod zob, zato se odpravita iskati zajtrk. Na poti ju čakajo mnoge prepreke, ampak kljub vsemu vztrajata in ko že misliš, da

bosta ostala lačna, najdeta polje korenčkov in se do sitega najesta. Takrat se tudi odločita, da bosta od tega trenutka dalje jedla le korenje, jabolka pa samo takrat, ko bodo sama padla v njune tačke.

Pravljica nas je takoj pritegnila in smo vedeli, da je ta tista prava, saj če je zanimiva nam, bomo pri njenem nastanku ustvarjalni in tako bo najverjetneje na koncu zanimiva tudi gledalcem, v našem primeru otrokom.

V pravljici nas je pritegnilo, kako je na zabaven način predstavljeno, da se vztrajnost izplača. Že med branjem smo dobili idejo, da bi odnos med zajčkoma lahko prikazali kot dva najboljša prijatelja, ki sta si med seboj zelo različna, ampak si kljub vsemu stojita ob strani, se dopolnjujeta, si pomagata in se spodbujata.

Tema pravljice je vztrajnost. Kljub večkratnim neuspehom, ne obupaj, ampak nadaljuj, vztrajaj in uspelo ti bo.

Sporočilo pravljice lahko navežemo z aktualnim stanjem v naši družbi, kjer si vsi želimo tisto nekaj več, tisto rdečo jabolko, ki visi visoko na drevesu in nas čaka, da se dokopljemo do nje. Kljub temu, da je povsem nedosegljivo, nas privlači, je tako mikavno, da bi se mu ne mogli odpovedati, pa četudi ga kljub vsem naporom ne bomo mogli dobiti, medtem pa se nam pred nosom skriva pravo bogastvo.

3.4.2 Osnovna ideja

V zgodbi se napetost z vsako novo, višjo jablano stopnjuje, saj postaja odnos med zajčkoma vse bolj napet, ker je zajčica vztrajna, želi preizkušati svoje meje, išče nove rešitve, se ne boji novega, medtem ko je zajček najbolj srečen, kadar je v varnem zavetju doma in poznanega.

Kako pa bi sedaj vse to lahko prikazali na odru, da bi bilo za gledalce zanimivo, da bi jim vmes lahko pričarali kakšno presenečenje. Kako stopnjevati pričakovanje, kdaj jima bo uspelo, če sploh jima bo uspelo najti kaj za pod zob. Kaj bosta torej naredila zajčka, če ne najdeta hrane? V trebuščku jima že tako kruli, ne najdeta pa nič, kar bi lahko pojedla in si s tem potešila bolečine v trebuščku. Ali bosta nadaljevala, vztrajala ali se preprosto vrnila lačna domov?

3.4.3 Osnovni konflikt

Osnovni konflikt celotne zgodbe je iskanje jabolk za zajtrk. V glavni vlogi nastopata zajček in zajčica, ki sta si po karakterjih popolnoma različna, kar pa privede do stranskega konflikta. Kdo v predstavi bo močnejši. Zajčica, ki bi rada vztrajala do konca

in iskala toliko časa, dokler ne najde tistega kar išče, ali zajček ki je najbolj srečen, kadar je v varni coni domačega dvorišča.

3.4.4 Analiza oseb

V pravljici nastopata dva zajčka, oba v glavni vlogi. Njuna karakterja sta si med seboj zelo različna.

Zajčica: močna, optimistična, kljub težavam in preprekam v življenju vztraja, je prijazna, dobrovoljna, rada preizkuša nove stvari.

Zajček: hitro obupa, je kar naprej zaskrbljen, rad ima ustaljene dogodke, spremembe ga vržejo iz tira.

Kljub svoji različnosti, se zajčka zelo dobro razumeta, sta najboljša prijatelja, ki se v svoji različnosti dopolnjujeta. Stojita si ob strani. Zajčica rada pomaga zajčku, ga spodbuja, da bi ne bil tako prestrašen ob preizkušanju in spoznavanju novega.

3.4.5 Prostor

Prostor predstave bomo definirali z izdelano sceno. Dogajanje se bo selilo na druge lokacije. Naprej je zgodba postavljena na gozdno jaso, kjer stoji hišica. Prvi prizor se odvija v hišici, zato želimo z dvema posteljama, na katerih spita zajčka, ustvariti občutek notranjega prostora. Ostali prizori se dogajajo zunaj, pri drevesu, kjer prostor ostaja enak, spreminja se samo drevo. Pri zadnjem prizoru se od mogočnega drevesa pozornost usmeri na polje s korenčki.

S sceno želimo definirati prostor tako, da ima občutek neskončnosti, da ni omejen na začetek in konec, saj se predstava, razen prvega prizora, dogaja zunaj (gozdna jasa, travnik in polje).

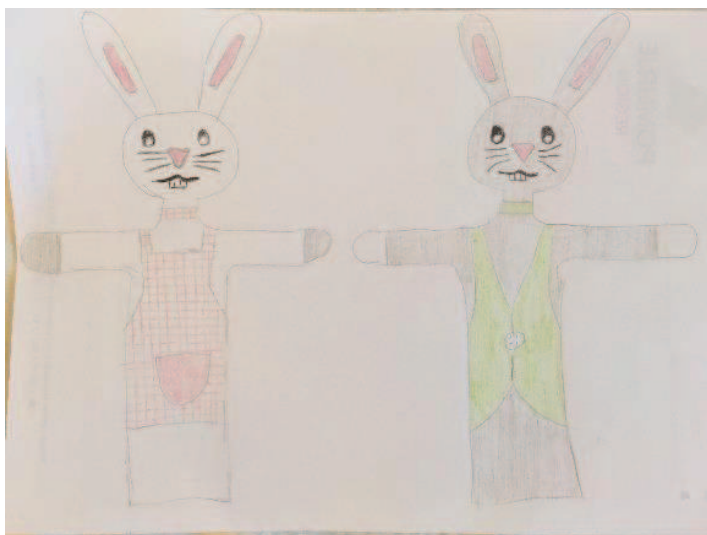
Celotna predstava se odvija na mizi, z bež podlago. Scena nosi vse pomembne informacije, zato prostora ne bomo dodatno omejevali z nepotrebnimi rekviziti. Pri prvem prizoru bomo uporabili samo dve postelji, v katerih bosta spala zajčka, ki pa ju bomo takoj, ko se glavna lika odpravita na potep, pospravili.

3.4.6 Ustvarjenje scene in lutk

Ročne lutke na paravanu

Prva ideja je bila, da naredimo predstavo z ročnimi lutkami, na paravanu. Oblika lutkovnega gledališča, ki smo ga tekom praktičnega usposabljanja v vrtcu že preizkusili. Ta oblika nam predstavlja varno cono udobja, saj jo poznamo, hkrati pa bi bili lahko skriti za paravanom. V tem primeru bi ena roka animirala zajčico, druga pa zajčka. Glede na to, da imamo kot edini animatorji lutk obe roki zasedeni, bi vse scenske elemente, ki jih potrebujemo za pripovedovanje zgodbe (tri različno visoka drevesa in polje s korenčki) postavili že v začetku na paravan.

Lotili smo se dela tako, da smo najprej narisali skico lutk in scene.

Slika 1: Skica ročnih lutk.

Slika 2: Skica scene.

Lutki smo naredili tako, da smo na časopisni papir narisali kroj. Izbrali smo belo in sivo blago, ki smo ga po kroju izrezali in zašili, s tem smo dobili telo lutke. Zajčkovno telo smo iz zelenega blaga oblekli v brezrokavnik, zajčica pa se je oblekla v predpasnik iz karirastega blaga. Stiroporno kroglo smo uporabili za glavo, ki smo jo pobarvali skladno z izbrano barvo blaga in nanjo narisali elemente obraza (oči, nos, brke, zobe). Iz filca smo naredili ušesa, ki smo jih s pomočjo paličic vstavili na vrh glave. V spodnji del glave smo pričvrstili valj, narejen iz kartona, ki smo ga vstavili v vrat lutke in ga z izdelanim trakom pritrdili telo lutke. Na koncu smo iz blaga naredili še bele in sive tačke, ki smo jih napolnili s polnilom in jih prišili na lutki.

Slika 3: Ročni lutki.

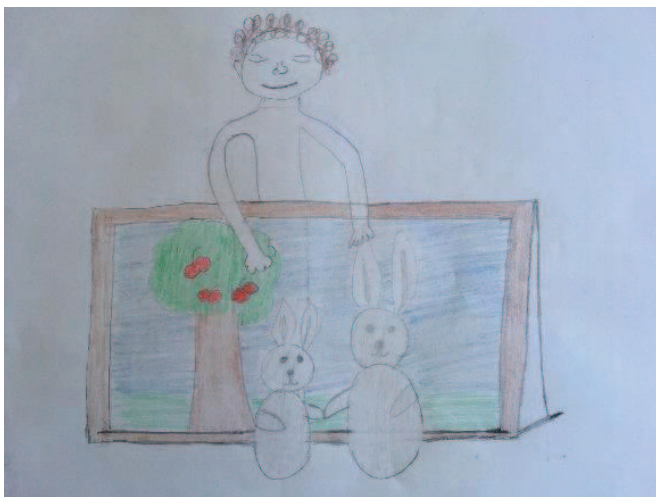
Preden smo začeli postopek izdelovanja scene, smo ugotovili, da s sceno, takšno kot jo želimo izdelati, izdamo celotno vsebino zgodbe, saj imamo na njej vse ključne elemente, ki jih potrebujemo pri pripovedovanju zgodbe in s tem na odru ne pričaramo nobenega presenečenja, ki ima pri lutkovni predstavi še kako pomembno funkcijo. Začeli smo se ukvarjati z vprašanjem, kako izdelati sceno, ki bo na odru pomagala pričarati dramatično vzdušje.

Kaj pa lutki? V literaturi je moč zaslediti, da mora lutka s svojim izgledom sporočati nekaj o svojem karakterju. Pa to naši lutki počneta? Lahko izvemo kakšen je karakter posamezne lutke, samo če ju pogledamo? Odgovor je ne, iz njiju ne izvemo nič, kar bi se dotikalo njunih osebnosti. Hkrati sta izdelani zelo šablonsko. Zato bo potrebno spremeniti poleg scene tudi lutki.

Namizno gledališče in ročne lutke vodene od zadaj

V drugem poskusu smo se odločili za namizno gledališče. Sceno smo si zamislili tako, da se lista kot knjiga, ki je naslonjena na stojalo, za katerim stoji animator in preko nje vodi lutke.

Tudi tokrat smo najprej narisali skico, kako naj bi prospekt izgledal in se nato lotili dela.

Slika 4: Skica prospekta.

Scena ima dve strani. Prva stran prikazuje hišico sredi gozda, kjer se zgodba začne. Od tod se zajčka odpravita na pot. Scena se obrne, na njej stoji drevo, ki se tekom predstave dvakrat poviša. Tukaj se odvije glavnina predstave. Desna stran scene skriva polje korenčkov, ki je do samega konca varno skrito pred očmi gledalcev in se odkrije čisto na koncu, tako da dvignemo desni del scene.

Z oblikovanjem takšne sceno smo bili zadovoljni. Dosegli smo, da se zgodba razvija skupaj u njo. S tem se ključni elementi, ki so pomembni pri zapletanju in razpletanju zgodbe, pojavijo ob odločilnem trenutku in šele takrat razjasnijo kaj se bo zgodilo v nadaljevanju. Scena je opremljena minimalistično. Na njej so le najpomembnejši elementi, to so hišica, drevo, ki spreminja svojo višino in polje s korenčki. Poleg tega, za samo zgodbo ne potrebujemo drugih rekvizitov. Scena ni prevelika, niti premajhna, tako da lahko animator stoji za njo in ga pri vodenju namiznih lutk ne ovira, hkrati je animator s svojimi rokami ne zakriva.

Scena konec koncev s svojo podobo v zaključnem delu, ko se v celoti odkrije, nosi tudi sporočilo. Na eni strani stoji mogočno, visoko drevo s čudovitimi jabolkami, ki jih kljub vsemu zajčka nista uspela sklatiti in na drugi strani polje korenčkov, ki je sicer

manj privlačno, za razliko od mogočnega drevesa, ampak njima veliko bolj dosegljivo, kjer se lahko okusnih korenčkov do sitega najesta.

Za osnovo smo iz kartona izrezali pravokotnik v velikosti risalnega lista. Nanj smo prilepili zvezek, narejen iz štirih risalnih listov, ki smo jih na sredini speli s sponkami. Vse strani scene so pobarvane na enak način, s prelivajočo se modro barvo za ozadje in zeleno barvo za tla. Vsi elementi (hišica, drevo in polje) so narejeni v kombinaciji filca in tršega barvnega papirja in prilepljeni na sceno.

Slika 5: Naslovnica.

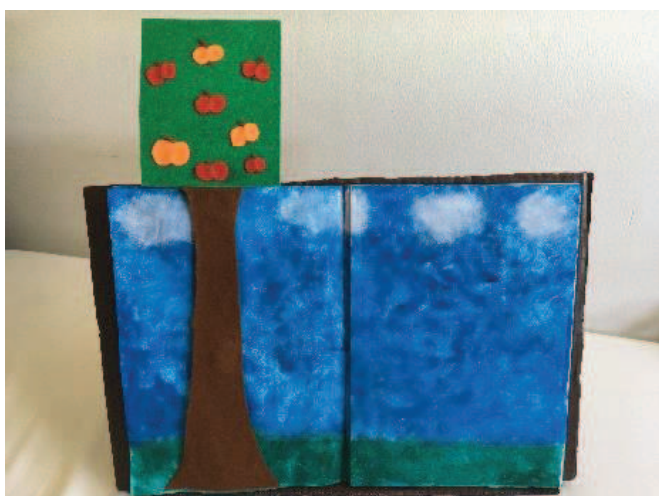
Slika 6: Hišica na gozdni jasi.

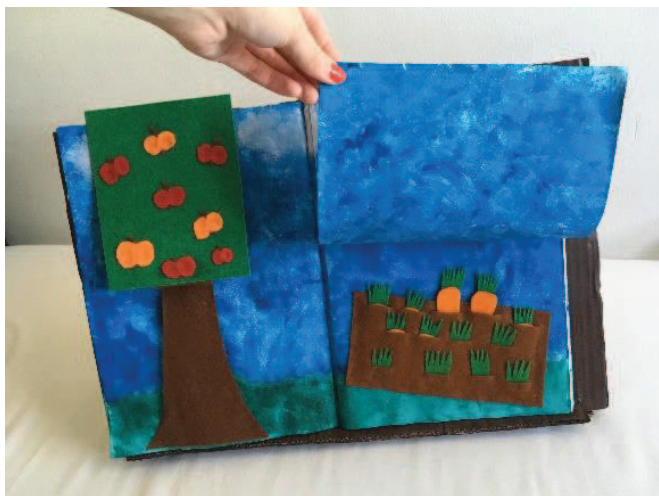
Slika 7: Prvo drevo.

Slika 8: Drugo drevo.

Slika 9: Tretje drevo.

Slika 10: Pojavitev polja s korenčki.

Slika 11: Visoko drevo in polje, skupaj na sceni, pri zadnjem dejanju.

Ker je scena narejena kot knjiga, smo izdelali še stojalo iz kartona, na katerega smo naslonili sceno. Iz večjega kosa kartona smo izrezali ustrezno velik pravokotnik in štiri trakove. Dva traka smo pričvrstili na skrajno desno in levo zgornjo stran pravokotnika, druga dva trakova pa na skrajni desni in levi rob pravokotnika. Na točki, kjer so se trakovi stikali, smo jih zlepili skupaj. Na koncu smo stojalo pobarvali z rjavo barvo.

Slika 12: Sprednja stran stojala.

Slika 13: Zadnja stran stojala.

Naslednji korak je bil izdelovanje namiznih lutk, ki so preko vodila vodene od zadaj. Za osnovo smo uporabili plastenki, ki smo ju prerezali na pol in vanju vstavili nekaj kamenčkov za obtežitev. Na vsaki strani zgornjega dela plastenke smo naredili luknjico, v katero smo vstavili trak in ga na notranji strani zavezali na vozel. Na sredino zamaška smo vstavili palčko in ga iz notranje strani pritisnili skozi ustje plastenke. Na to palčko smo iz zunanje strani zalepili stiroporno kroglo, ki bo v nadaljevanju glava lutke. Vanjo smo že predhodno zabodli daljšo leseno palčko, s katero bomo animirali lutko. Nato smo plastenki zalepili nazaj skupaj. Iz turkiznega in rumenega filca smo naredili srajčki, s katerima smo oblekli plastenki. Za roke smo uporabili črn in bel filc, na katere smo prilepili leseno palčko za vodenje desne lutkine roke. Glavi smo pobarvali skladno z barvo filca tačk. Nanju smo nalepili samo oči in nasek ter ušesa, ki smo jih s paličico vstavili na vrh glave. Kot dodatek smo zajčku prišili sivega metuljčka, zajčici pa rdečo mašno.

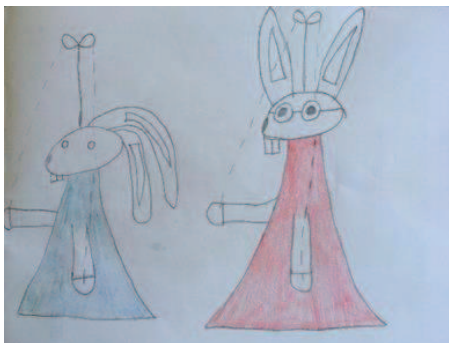
Slika 14: Končni namizni lutki.

Sedaj ko imamo sceno in lutke narejene, lahko preverimo kakšne možnosti imamo za animacijo lutk. Ker je scena med animatorjem in lutko, ki je za povrhu še vodena od zadaj, pride do problema, da je lutko težko voditi, hkrati pa s svojimi rokami preveč zakrivamo sceno. Nekaj bo treba spremeniti, sedaj je samo vprašanje kaj. Lutke ali sceno. Če dobro pogledamo lutki, se nam ne zdita nič posebnega. Brezizrazno strmita v neznano, kot predhodno izdelani ročni lutki. Hkrati s svojo pojavnostjo ne povesta nič o svojem karakterju.

Marioneta

Po tehtnem premisleku, smo se odločili, da naredimo nove lutke, sceno pa obdržimo. Naredili smo marionete na žici, ker so od marionete na vrvici lažje za vodenje. Preko žice je povezava med animatorjem in lutko bolj neposredna, gibi pa so natančnejši.

Narisali smo skico, kako naj bi približno lutki izgledali, nato smo se lotili dela.

Slika 15: Skica marionete.

Za osnovo glave smo uporabili stirporno kroglo, ki smo jo oblekli s časopisnim papirjem. Oblikovali smo ju toliko časa, dokler nismo dobili željene oblike. Glava zajčice je večja in v zadnjem delu bolj okrogla, medtem ko je glava zajčka manjša in bolj ploščata. Glavo smo prilepili na stiroporni stožec. Skozi smo vstavili žico. Telo zajčice smo oblekli v rdeče blago z belimi pikami, telo zajčka pa z modro pikčastim blagom. Postava zajčka je manjša od zajčice. Glavo zajčice smo nato pobarvali z belo barvo, glavo zajčka pa s sivo barvo. Nanjo smo nalepili okrogle oči, ki smo jih prav tako pobarvali. Za nasek smo obema prilepili črn gumb in dodali zobke. Ušesa zajčice so velika in pokončna, ušesa zajčka pa so manjša in prestrašeno visijo ob telesu. Za roke smo uporabili sive in bele perlice, ki smo jih nanizali na vrvico in prišli na telo. Le-te smo navezali na vrvico (debelejši sukanec) in jih privezali na žico, nad glavo. Obema smo dodali še nekaj minimalnih dodatkov. Zajčku smo na telo prilepili tri gumbe in okoli vratu zavezali rumeno kravato, zajčici pa čez ramo prišli rjavo torbo, na glavo pripeli rdečo pentljo in nadeli očala.

Slika 16: Končni lutki, marioneti.

3.4.7 Scenarij

Pravljico, ki nam je bila navdih za oblikovanje lutkovne predstave, smo razdelili na pet dejanj in napisali scenarij.

Prvo dejanje: zajčka se prebudita in ugotovita, da nimata ničesar za pod zob, zato se odpravita na pot, poiskati kakšno slastno jabolko, s katero bi si potešila lahkoto.

Drugo dejanje: zajčka prideta do prvega drevesa, ampak je le-ta previsoko in ne dosežeta jabolk. Odločita se, da nadaljujeta pot.

Tretje dejanje: zajčka prideta do drugega drevesa, ki je malo višji od prejšnjega. Tudi tukaj jima ne uspe. Zajčica še vedno vztraja, da nadaljujeta pot.

Četrto dejanje: zajčka prideta še do tretjega, najvišjega drevesa. Zajčke obupa, zajčica pa išče in vohlja dalje, nakar najde...

Peto dejanje: zajčica najde polje s korenčki. Pokliče še zajčka. Skupaj se do sitega najesta.

Scenarij poleg besedila oz. v gledališkem žargonu poimenovano teksta v obliki dialoga, vsebuje tudi opis dogajanja na odru.

Med prvo in drugo, med drugo in tretje ter med tretjo in četrto dejanje smo vključili veselo, instrumentalno glasbo, ki spremlja zajčka ko hodita od ene točke do druge točke dogajanja in iščeta nekaj za pod zob. Med potjo zajčica poje pesem, ki smo jo samo za njiju napisali sami in jo dodali v zgodbo.

3.4.8 Vaja

Vsi elementi so bili pripravljeni. Na tem mestu nas je čakala samo še vaja, kjer se bomo z lutkama zblížali, vsaki posebej vdahnili življenje, skladno z njunima karakterjema pripravili vizualni, tonski in gibalni izgled. Vsaki lutki smo se posvetili posebej.

Sledilo je več različnih posameznih vaj:

- Jezikovna priprava: najprej se je bilo potrebno naučiti tekst. Že med samim učenjem scenarija smo si skušali vizualizirati dogajanje na odru.
- Animacijsko raziskovanje lutke: izdelani lutki je bilo potrebno oživiti. Pri oživljanju lutke, je gibanje eden izmed pomembnejših lastnosti. S preigravanjem smo raziskali, na kakšen način se izdelani lutki gibata, kakšne so njune zmožnosti in kakšne so omejitve. Uskladiti je bilo potrebno tudi gibanje lutk, ki sta vodeni vsaka z eno roko, ob istem času. Pri tem nam je leva roka delala nekaj težav. Tekom vaj smo se odločili, da zajčico animiramo z desno, vodilno roko, saj je v zgodbi zajčica dominantnejša, zajčka pa z levo roko, ker zajčici skozi celotno zgodbo sledi.
- Študija karakterjev: lutki sta izdelani po principu nasprotja. V našem primeru pogumna zajčica in prestrašen zajček. Na podlagi njunega karakterja, je bilo potrebno uskladiti gibanje in zvok, ki bo v skladu z njunima karakterjema.

Na koncu je bilo potrebno vse elemente združiti v lutkovno interpretacijo. Z vsako vajo smo našli nekaj, kar bi še lahko popravili, dodelali ali izboljšali. Med vajami nam je bilo na začetku težko uskladiti animacijo lutk in besedilo, da nismo cukali lutk za vsak zlog, ampak da smo povezali en stavek z eno lutkino kretnjo. Na

začetku je bilo težko vso svojo pozornost in pogled usmerjati samo v lutko, medtem pa pozabiti na ostalo dogajanje v prostoru. S časom, smo tudi to utrdili in je postalo lažje.

Eno izmed zadnjih vaj smo s telefonom posneli in posnetek analizirali. S tem smo si želeli ogledati sami sebe, da smo iz druge perspektive lahko videli, kaj delamo prav in kaj narobe ter kaj še lahko izboljšamo.

3.4.9 Uprizoritev

V vrtec Škofije smo, po predhodnem dogovoru z vzgojiteljico, odšli v petek, 23. 8. 2019, kjer smo uprizorili lutkovno predstavo. V telovadnici vrtca smo postavili mini gledališče z odrom in klopmi za gledalce. Pred pričetkom predstave smo se predstavili in nagovorili otroke. Že na začetku so bili zelo odzivni in so komaj čakali, da se lutkovna predstava začne. Predstava je trajala dvajset minut. Po njej so si otroci od bližje prišli ogledat lutke in sceno. Na koncu je sledila še delavnica, s katero smo preverjali doživljanje otrok.

3.5 Razprava in evalvacija

Oblikovanje lutkovne predstave in sama izvedba nam je bila v velik izziv in veselje. Samo oblikovanje predstave je bilo s prva težko, saj nismo povsem vedeli kje se lotiti dela in kako. V veliko pomoč nam je bila izbrana literatura, ki navaja faze ustvarjanja lutkovne predstave. Tem fazam smo sledili in uspešno oblikovali lutkovno predstavo od začetne ideje do končne izvedbe pred otroki.

Tekom uprizoritve smo bili povsem osredotočeni na predstavo. Svojo pozornost smo usmerili v lutki, jima vdahnili življenje in preprosto verjeli vanju. Menimo, da smo bili na predstavo primerno pripravljeni, s tekstom nismo imeli težav. Od vsega nas je bilo najbolj strah, kako bodo potekali glasbeni vložki in menjava scene. Vendar smo kljub tremi na teh točkah ostali mirni in sledili načrtu. Zelo smo bili presenečeni, da gledalcev ni zmotilo, ker sta lutki odšli iz odra in smo mi menjali sceno, ampak so z zanimanjem čakali, kaj se bo zgodilo, kako bosta odreagirala zajčka, ko se bosta vrnila nazaj na oder in opazila, da je to drevo še večje od prejšnjega.

Lutkovna predstava za otroke pomeni posebno doživetje, ki mora biti oblikovano v skladu s kriteriji za kvalitetno lutkovno predstavo. Cilj predstave je napetost, presenečenje na odru, ki gledalca še dodatno potegne v samo dogajanje. Karakterji lutk morajo biti izrazni in prepričljivi, da gledalce pritegnejo, se z njimi identificirajo, razmišljajo o njihovih namenih, idejah ali željah. Menim, da smo samo predstavo

oblikovali v skladu s kriteriji za kvalitetno lutkovno predstavo. Vsekakor pa je bila to prva, ampak ne zadnja uprizoritev lutkovne predstave. Z vsako naslednjo, bodo animacije lutk, njihov izgled in zvok boljši in bolj prepričljiv. Mi sami pa bomo z vsako uprizoritvijo spretnejši, bolj sproščeni in bolj samozavestni.

Slika 17: Uprizoritev lutkovne predstave.

Otroci so prišli v telovadnico in se posedli. Nagovorili smo jih. Bili so zelo odzivni in že komaj čakali, da se predstava začne. Pričeli smo s predstavo. Vsa pozornost gledalcev je bila uprta v lutke. Vsi gledalci so z zanimanjem spremljali predstavo. Kar zelo zgovorno prikazuje naslednja fotografija, ki jo je med predstavo naredila ena izmed vzgojiteljic.

Slika 18: Zatopljeni gledalci med predstavo. Zaradi varovanja osebnih podatkov, so obrazi otrok zamegljeni.

Med predstavo je bila v telovadnici čista tišina, razen ob dogodkih, pri katerih smo že na začetku predvidevali, da bodo gledalce še posebej pritegnili. To so naslednji izpostavljeni prizori:

- rastoče drevo,
- jezen izbruh zajčice v tretjem dejanju: »Pa zakaj si taka rit...«,
- pojavitev polja s korenčki.

Ob omenjenih delih, se je med publiko zaslišalo glasne vzdihе, šepetanje in smeh. Če primerjamo prvo idejo s paravanom in izvedeno predstavo, lahko sklepamo, da nam je z oblikovano sceno uspelo na odru stopnjevati napetost, ki je gledalce pritegnila in jih pritegnila, da dejanju sledijo do konca. Tudi lutki sta s svojim izgledom sporočali veliko, kajti v pogovoru z otroki, so izpostavili, da jim je zajčica bila bolj všeč, ker je bila večja, glasnejša, bolj pogumna.

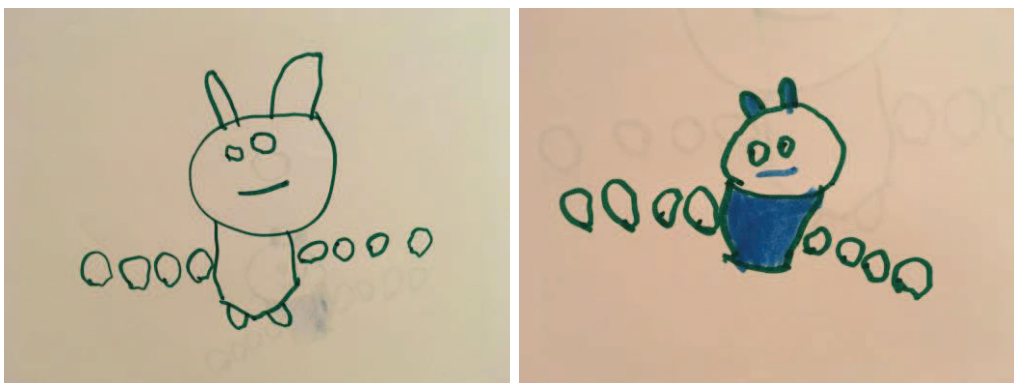
Ob koncu predstave, ko smo stopili izza scene in se priklonili. Takrat so vsi začeli glasno ploskati. Nato smo jih povabili, da si pridejo od bližje ogledati lutke in sceno. Zanimalo jih je vse. Želeli so sami držati lutki, spreminjati višino drevesa, potrgati korenčke iz polja. Zanimalo jih je tudi, kako smo kaj naredili. Odgovorili smo na vsa zastavljena vprašanja.

Delo smo nadaljevali v igralnici, kjer so otroci dobili material s katerim so ustvarjali. Njihova naloga je bila, da narišejo tisto, kar jim je bilo med predstavo všeč, kar so si zapomnili. Med njihovim ustvarjanjem smo krožili med njimi, jih opazovali ter spraševali, kaj so si zapomnili, kaj jim je bilo med predstavo všeč, zanimivo in kaj so narisali. Na zadnjo stran njihovega izdelka, smo si zabeležili njihove komentarje.

Na podlagi njihovih risb, lahko sklepamo, da se je večini otrok v spomin najbolj vtisnilo drevo, ki je med predstavo spreminjalo svojo višino in s tem zajčkoma oteževalo, da bi dosegla jabolka.

Med likoma je bila očitna razlika. Večja in bolj močna zajčica, ki se ničesar ne boji in na drugi strani plašen zajček. To se je izrazilo tudi pri risbah. Večina otrok je najprej narisalo veliko zajčico, v močni rdeči barvi. Ko smo jih vprašali, zakaj ravno zajčica, so odgovorili, da zato ker je bila večja, ker je imela lepo obleko ali ker je bila velika in je imela pokončna ušesa.

Le redki so najprej izpostavili zajčka. Deček je na obeh straneh narisal enakega zajčka. Vprašali smo ga, zakaj je narisal še enega in odgovoril je: »Na tej strani sem se zmotil, zajček je bil bolj majhen, zato sem narisal še enega.«

Slika 19: Na levi strani zajček, ki ga je deček prvo narisal. Je večji in ima velika ušesa. Na drugo je narisal zajčka na levi. Ta zajček je manjši in ima manjša ušesa.

Samo dva otroka v skupini in hkrati najstarejša otroka, sta izpostavila, da je bil zajček plašen in zajčica pogumna. Dečku je bil zajček ravno zaradi tega všeč in zabaven, ker je bil plašen in je skozi celotno predstavo želel iti domov.

Prav tako je samo ena, tudi najstarejša deklica v skupini izpostavila, da ji je bila zajčica všeč, ker je kregala zajčka, da je boječa rit.

Na podlagi odgovorov, smo prišli do spoznanja, da mora biti oblikovanje lutkovne predstave res zelo natančno in skrbno pripravljeno. Osnovna ideja mora vsebovati tisto, kar želimo s predstavo pokazati. Skozi celoten proces ustvarjanja moramo tej osnovni ideji slediti, saj bomo le tako oblikovali predstavo, ki se bo otrokom usidrala v spomin in bodo še nekaj časa govorili o tem. Njihova doživetja pa lahko kasneje poglobljamo z različnimi metodami dela z lutkami.

Iz dobljenih odgovorov lahko tudi sklepamo, da se starejši otroci lažje izrazijo, zakaj jim je bilo med predstavo nekaj všeč. Na primer od najstarejših otrok smo dobili zelo konkretne odgovore, malo mlajše pa smo morali s podvprašanji malo spodbuditi, da so se pred nami odprti in pojasnili kaj in zakaj so to narisali.

Slika 20: »Zajčica mi je bila všeč, ker išče jabolka in je punca. Punce so mi všeč.«

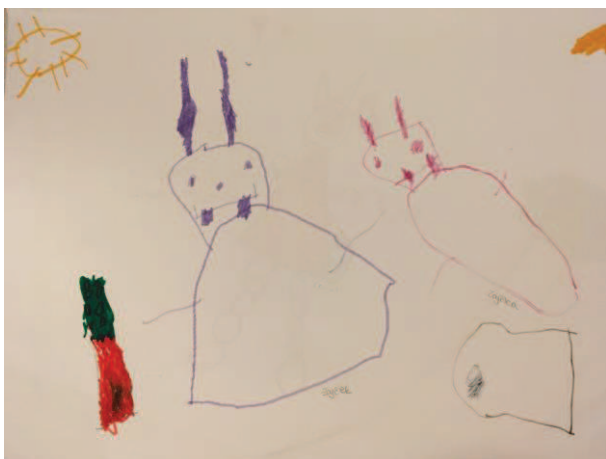
Slika 21: »Narisala sem zajčico, ker je bila bolj "korajžna". Velika je bila tudi.«

Slika 22: »Narisal sem zajčka, ker ni bil pogumen. Ves čas je hotel domov. Bil je smešen.«

Slika 23: »Tukaj je zajčica. Išče korenje.«

Slika 24: »Zajčka morata biti skupaj, da se ne izgubita.«

Slika 25: »Zajček mi je bil všeč, ker je hotel iti domov in ga je bilo strah. Zajčica mi je bila pa najbolj všeč, ker je rekla zajčku, da je rit.«

Slika 26: »Veliko drevo, zajček in zajčica. Z bratcem se bova doma igrala zajčka in zajčico.«

Slika 27: »To je zajček, bil je prestrašen, zato mi je bil všeč.«

4 SKLEPNE UGOTOVITVE

Lutkovno predstavo lahko naredi vsak, ampak kvalitetno lutkovno predstavo, pa lahko naredijo le tisti, ki se poglobijo v teoretična izhodišča, jih podrobno raziščejo in jim sledijo v procesu oblikovanja lutkovne predstave. Lutkovna predstava je sestavljena iz različnih faz, ki zahtevajo veliko časa.

Na začetku je bilo delo zelo težko. Kje začeti in kako je, bilo ključno vprašanje. V samem procesu je nastalo kar nekaj različnih lutk in se zamenjalo kar nekaj idej, dokler nismo prišli do zaključka, kaj s predstavo sploh želimo sporočiti. Torej lutkovno predstavo se začne oblikovati na začetku, to je z osnovno idejo, ki si jo je najboljšje zapisati in se skozi celoten proces nastajanja lutkovne predstave vračati k njej, da se ne izgubi rdeča nit.

Naša predstava je nastajala kar nekaj časa, vendar je bil ves trud poplačan, ko smo stopili pred občinstvo, kjer so nas navdušeni obrazi sprejeli in še lepše ko so nas nagradili z velikim aplavzom ob koncu predstave. Njihovo zanimanje kako je narejeno to, kako deluje tisto, je bilo neprecenljivo. Kot bodoči vzgojitelji, se veselimo dela v vrtcu z lutkami, saj so v predšolskem obdobju zelo pomembne.

Vsak pedagoški delavec, ki se ukvarja z lutkovnimi predstavami v vrtcu, mora vedeti, da je pri lutkovnih predstavah zelo pomembno upoštevanje starosti otrok. Primerna predstava bo mladim gledalcem nudila udobje in razvijanje domišljije, ki ima v predšolskem obdobju velik pomen.

Ob nastanjanju diplomske naloge, smo spoznali teoretična izhodišča o nastanjanju lutkovne predstave, lutkovnih tehnikah, njihovih možnostih uporabe tako na odru, kot pri vsakodnevnem delu v vrtcu. Pri načrtovanju in izdelovanju lutkovne predstave pa smo pridobili veliko izkušenj, kje in kako začeti, na čem graditi in kako. Vse to bomo z veseljem uporabili v praksi pri nadaljnjem delu v vrtcu.

Med vajami smo se spraševali ali bo predstava otrokom sploh zanimiva. Fotografije, ki so nastale med predstavo, zelo jasno sporočajo, da so se otroci močno vživeli v predstavo in da je bila le-ta ustrezno oblikovana, da je gledalce potegnila vase in jih do samega konca ni izpustila. Kar je konec koncev tudi bil naš cilj.

Cilj gledališča za otroke so torej kvalitetne predstave, primerne njihovi starosti, ki na odru na zanimiv in zabaven način predajajo zgodbo.

Lutke so nam bile vseč že prej, zato smo se tudi odločili za takšno obliko diplomske naloge. Z njo se je ljubezen do lutk le še ojačala in vemo, da se bomo oblikovanja lutkovnih predstav lotili tudi v prihodnje, saj nam poleg tega, da pripravimo nekaj za otroke, predstavlja osebni izziv in zadovoljstvo. Lutke bodo naše stalne spremljevalke na naši nadaljnji poklicni poti. Poleg ljubezni do tovrstnega dela pa smo sedaj opremljeni še z goro znanja, ki ga bomo s pridom izkoriščali.

5 VIRI IN LITERATURA

- Gal Štromar, M. in Geč, G. (2013). *Črkolandija: pravljica, dramsko besedilo in gledališki priročnik*. Ljubljana: Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti.
- Golub, Z. (2003). *Šolsko lutkovno gledališče z zbirko lutkovnih igrice*. Nova Gorica: Educa.
- Gruič, I. Kaj zmore gledališče?. V Gaber, M. (ur.) *Zbornik 5. mednarodne konference gledališke pedagogike: Čustva bogatijo*. Ljubljana: Društvo ustvarjalcev Taka Tuka. Pridobljeno 21. 8. 2019, https://docs.wixstatic.com/ugd/03f8e0_3b5daecd7b4b43b4bae1d82492d36550.pdf.
- Humar, M., Sušec Michieli B., Podbevšek, K., Lokar S (ur.). (2007). *Gledališki terminološki slovar*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Hunt, T. in Renfro, N. (1982). *Puppetry in early childhood education*. Austin: Nancy Renfro Studios.
- Kdaj z otrokom v gledališče (2015). Pridobljeno 21. 8. 2019, <http://www.lgl.si/si/novice/2015/01/172-Kdaj-z-otrokom-v-gledalisce>.
- Kržišnik, A., Ratej, I., Korošec, H., Jelen, A., Štrancar, M., Pirc, V. (2011). Gledališka umetnost. V Bucik, N., Požar Matijašič, N., Pirc, V. (ur.), *Kulturno-umetnostna vzgoja: priročnik s primeri dobre prakse iz vrtcev, osnovnih in srednjih šol* (str. 111-120). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Kurikulum za vrtce*. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Zavod RS za šolstvo.
- Loboda, M. in Slivnik, F. (ur.) (2004). *Jože Pengov: slovenski gledališki muzej Ljubljana, maj-oktober*. Ljubljana: Slovenski gledališki muzej.
- Lukan, B. (1996). *Gledališki pojmovnik za mlade*. Šentilj: Aristej.
- Majaron, E. in Korošec, H. (2006). Otrokovo ustvarjanje z lutkami. V Borota, B., Geršak V., Korošec, H., Majaron, E. *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk* (str. 95-133). Koper: Univerza na Primorskem, pedagoška fakulteta Koper.
- Marjanovič Umek, L. (2013). Gledališče za različno stare otroke. V Djilas, I., Gaber, S., Marjanovič Umek, L., Wood, D., Mencin Čeplak, M., Antić Gaber, M., Reginster, G., Pelević, M., Bauk, D. *Odraščajoča publika: osem esejev o vlogi gledališča za otroke in mladino v sodobni družbi*, (str. 19-26). Ljubljana: Lutkovno gledališče.

- Milčinski, J. (1985). *Lutkovne igrice*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Sitar Cvetko, J. (2017). Predavanja pri predmetu Lutke, drama, mediji. UP PEF. Koper, 21. 8. 2019.
- Šinko, S. (2008). Vloga lutkovnega gledališča pri kulturni vzgoji otrok. *Revija za elementarno izobraževanje*, št. 3-4, (str. 131-138). Pridobljeno: 21. 8. 2019, <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-4NIIOU2I/9d14bff1-0733-44a5-8343-e9ff9a0ee7e7/PDF>.
- Štefan, A. (1999). *Melje, melje mlinček: sedem pravljic za lahko noč*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Trefalt, U. (1993). *Osnove lutkovne režije*. Ljubljana: Zveza kulturnih organizacij Slovenije.
- Varl, B. (1997). *Ročne lutke*. Šentilj: Aristej.
- Varl, B. (1995a). *Lutke na nitkah*. Šentilj: Aristej.
- Varl, B. (1995b). *Lutke na palici*. Šentilj: Aristej.
- Vogelnik, E. (2012). *Odrske pripovedke*. Ljubljana: Modrijan.
- Vogrinc, J. (2008). *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Wood, D. (2013). Narava zveri: na kaj se odzivajo otroci v skupini. V Djilas, I., Gaber, S., Marjanovič Umek, L., Wood, D., Mencin Čeplak, M., Antić Gaber, M., Reginster, G., Pelević, M., Bauk, D. *Odraščajoča publika: osem esejev o vlogi gledališča za otroke in mladino v sodobni družbi*, (str. 27-40). Ljubljana: Lutkovno gledališče.

6 PRILOGE

6.1 Scenarij

VLOGI: zajček in zajčica

PRVI PRIZOR

SCENA: prva stran scene. Na gozdni jasi stoji majhna hišica. V njej stojita dve postelji, v katerih spita zajček in zajčica. Na nebu sije jutranje sonce.

ZAJČEK (*Se prebudi, vstane iz postelje. Se pretegne, zazeha in stopi do zajčice*):
»Zbudi se zajčica!«

ZAJČEK (*Zajček jo kratek čas gleda, nato ponovno zakliče*): »Vstani, zajčica! Zunaj že sije sonce?«

(*Zajček obupan, hodi gor in dol po sobi in sam pri sebi razmišlja, kako bi lahko zbudil zajčico. Prešine ga ideja. Čisto počasi in nežno se skloni k zajčici.*)

ZAJČEK (*na uho ji zašepeta*): »Čas je za zajtrk!

ZAJČICA: »Zajtrk!« (*navdušeno zakliče.*) »Res sem že malo lačna. Kaj bova jedla?«

(*Oba zajčka iščeta hrano, zajček pogleda na levo stran hišice, zajčica desno.*)

ZAJČICA (*navihano*): »Vse je prazno. Za večerjo vsa pojedla še zadnje jabolko.«

ZAJČEK (*zaskrbljeno*): »Si prepričana. Preveri še pod posteljo?

(*Zajčica pogleda pod posteljo.*)

ZAJČICA: (*z nasmehom pove*) »Ne, tudi tukaj ni ničesar.«

ZAJČEK (*še bolj zaskrbljeno vpraša*): »Kaj bova pa sedaj?«

ZAJČICA (*sproščeno*): »Ne skrbi. Odšla bova po nova jabolka.«

(*Zajčica prva odskaklja iz hišice. Zajček ji sledi.*)

ZAJČEK (*pohiti za zajčico in jo ustavi. Zgroženo pove.*): »To ni prava pot. Tista druga tam je prava.« (*pokaže v nasprotno smer.*)

ZAJČICA (*veselo*): »Vem. Ampak danes greva po jabolka po novi poti, mogoče najdeva kaj boljšega (*Pogleda ga od blizu, da preveri ali se zajček strinja.*)

ZAJČEK (*nedoločeno*): »Si prepričana?«

ZAJČICA (*navdušena*) »Seveda, zaupaj mi.«

ZAJČEK (*še vedno v dvomih*): »Prav, upam da se ne izgubiva.«

ZAJČICA (*prepričano*): »Dokler bova skupaj, se nama ne more nič zgoditi.«

(*Zajčka hodita po stezici. Da ne bi bilo zajčka preveč strah, mu zajčica zapoje pesmico.*)

ZAJČICA (*optimistično*): »Zajček, zapela ti bom pesmico, da te ne bo tako strah:

(*Prižge se glasba.*)

Midva sva zajčka dva,
zbudila sva se lačna oba.
Zato bi rada zdaj,
nekaj poglodalala.«

(*Zajčka odideta iz odra, medtem se scena zamenja.*)

DRUGI PRIZOR

SCENA: stran scene se obrne. Zajčka izza vogala scene prideta do prvega, najnižjega drevesa. Glasba se ugasne.

ZAJČICA (*veselo vzklikne*): »Kakšna jablana, sem vedela, da morava iti po tej poti.«

ZAJČEK (*kot začaran dahne zajček*): »Mmm, to bo zajtrk«

ZAJČICA (*zamahne z roko*): »Pridi, pojdiva jest.«

(*Zajčka stopita bliže do jablane. Stegujeta tačke, se trudita, da bi prišla do kakšne jabolke.*)

ZAJČICA (*pogleda zajčka*): »Jaz ne dosežem, kaj pa ti?«

ZAJČEK (*potoži*): »Tudi jaz ne. Jabolka so previsoko.«

ZAJČICA (*stopi stran od drevesa in se popraska po glavi*): »Le kako bi prišla do jabolka?«

ZAJČEK (*vztrajno*): »Lahko se vrneva domov, tam bova prej kaj našla.«

ZAJČICA (*še vedno premišljuje. Hodi sem in tja pod drevesom*): »Ne, pojdiva naprej, bova že kaj našla.

(*Zajčica se že odpravi po poti naprej. Zajček čaka, ker ni prepričan.*)

ZAJČEK (*zaskrbljeno zakliče za njo*): »Jaz nisem prepričan. Res ne. Pojdi kar nazaj domov.«

ZAJČICA (*spodbudno*): »Ne, to ne pride v poštev. Naprej greva.« (*Navdihujoče*):
»Čakaj, ti zapojem nadaljevanje pesmice, poslušaj.«

ZAJČEK (*nič kaj dobre volje*): »Ti si tako pogumna, jaz pa bi samo rad šel domov.«

(*Prižge se glasba. Zajčka hodita po poti. Odideta za sceno*)

ZAJČICA (*veselo poje*):

»Midva sva zajčka dva,
v želodčku kruli, lačna sva.
Greva pokukat' še malo naprej,
če se potrudiva,
uspeva, priti do vej.«

TRETJI PRIZOR

SCENA: ostane ista. Drevo se poviša.

(*Zajčka prideta izza scene, glasba se ugasne. Za vogalom ju čaka druga jablana.*)

ZAJČEK (*veselo*): »Poglej, nova jablana.«

ZAJČICA (*navdušeno*): »Sem vedela, da jo bova našla.« (*Zasanjano reče zajčica*):
»Sline se mi kar cedijo.«

ZAJČEK (*zgroženo*): »Ampak zajčica previsoko so.«

ZAJČICA (*spodbudno*): »Ne obupaj takoj, potrudi se. Prepričana sem, da nama bo uspelo.«

(*Zajška skakljata, mahata in stegujeta tačke. Ampak jabolka ne dosežeta.*)

ZAJČEK (*povsem obupano*): »Ne morem. Domov bom šel.«

ZAJČICA (*polna upanja*): »Mogoče si pomagava s kamni. Naredila lahko stopnice in tako prišla do jabolka?«

ZAJČEK (*pogleda okoli sebe*): »Vidiš kje kakšne kamne, jaz jih ne. Daj, greva domov.«

ZAJČICA (*polna upanja*): »A-a, greva naprej. Za tistim ovinkom naju nekaj čaka.«

ZAJČEK (*jezno*): »Ne! Nazaj grem. Lačen sem in strah me je.«

(*Obrne se stran in že skoraj odide.*)

ZAJČICA (*se jezno in glasno zadere na zajčka*): »Pa zakaj si taka rit. Tudi jaz ne dosežem teh jabolka, tudi jaz sem lačna in mi kruli v trebuščku. Pa kaj!?! Nadaljevala

bom pot, vztrajala in poiskala jabolka, ki se jih bom lahko do sitega najedla.« (*Zajčica naredi premor, počasi nadaljuje*): »Ti se pa sam odloči, ali greš zraven ali ne.«

(*Zajček kratek čas postoji, se obrne in začne počasi stopati za zajčico. Skupaj nadaljujeta pot.*)

ZAJČICA (*od veselja poskoči. Zmagoslavno reče*): »Pa si se le odločil, da greš z mano.«

(*Zajčka začneta hoditi naprej po poti. Prične igrati glasba in zajčica še tretjič zapoje svojo pesmico.*)

»Midva sva zajčka dva,
nisva uspela sklatiti jabolka.
Ah, kako je hudo, ko si lačen,
svet je takoj bolj temačen.
Kaj lahko storiva sedaj?
Grev naprej, ker nimava kej.«

ČETRTI PRIZOR

SCENA: ostane enaka. Drevo se zadnjič dvigne.

(*Glasba ponovno utihne in zajčka prideta na oder.*)

ZAJČICA (*navdušeno*): »Zajček, jedla bova!!! Poglej, to drevo!«

ZAJČEK (*pogleda zajčico in obupano*): »Saj se hecaš, poglej kako je šele ta jablana visoka.«

ZAJČICA (*polna upanja stopi do zajčka*): »Daj no zajček, ne obupaj, vsaj poskusi.

ZAJČEK (*obupano*): »Zakaj bi sploh poskušal, če vidim da jih ne morem doseči.«

ZAJČICA (*veselo*): »Imam načrt! Ti boš stopil pod drevo, jaz pa ti bom splezala na ramena, tako bom dovolj visoko, da utrgam jabolko.«

ZAJČEK (*prestrašeno*): »Ne bo nama uspelo.«

(*Zajček se kljub vsemu postavi pod drevo, zajčica spleza nanj in kar se da stegne tačke.*)

ZAJČEK (*z zanimanjem*): »Že imaš kaj?«

ZAJČICA (*z vnemo*): »Ne še, malo še iztegnem tačke...«

ZAJČEK (*utrujeno*): »Pohiti, bolijo me ramena.«

ZAJČICA (*polna upanja*): »Še malo, še malo... Ne, ne dosežem.«

ZAJČEK (*potoži*): »Če to ni žalostno. Vse kar je res dobro, raste previsoko.« (*žalosten se usede pod jablano*): »Usedel se bom pod jablano in tu bom počakal, da jabolka sama pridejo k meni.«

(*Zajčica molči in vohlja naokoli. Zavoha nekaj in odskaklja pogledati kaj je to.*)

PETI PRIZOR

SCENA: desni del scene, s poljem korenčkov, se dvigne.

(*Zajčica vohlja in vohlja, nakar najde polje. Pogleda kaj tako diši na njem.*)

ZAJČICA (*z zanimanjem*): »Kaj je to, ki tako lepo diši?«

(*Odskaklja na polje, močno povleče, vleče, vleče in izpuli...*)

ZAJČICA (*se popraska po smrčku in veselo reče*): »Tako rdeč, kot so jabolka, res ni, ampak kako diši.« (*Zagrize v korenček*): »Kako je dober.« (*Zajčica na ves glas zakliče*): »Zajček! Pridi hitro, nekaj sem našla. Všeč ti bo.«

(*Zajček pogleda proti zajčici. Ves nečimrn ustane in počasi odide k zajčici na polje.*)

ZAJČEK (*slabe volje*): »Kaj si našla zajčica?«

ZAJČICA (*navdušeno*): »Hitro zapri oči.«

ZAJČEK (*nečimrno*): »Zajčica nisem za šale, domov bi rad šel.«

ZAJČICA (*veselo*): »Ne tečnari. Zapri oči, imam presenečenje.«

ZAJČEK (*vdano v usodo*): »No prav.«

(*Zajček zapre oči. Zajčica izza hrbta vzame korenček in ga potisne zajčku v roke. Ta odpre oči in od sreče kar poskoči.*)

ZAJČEK (*veselo*): »Pa to je korenček.... Kako lep je. Tako sem lačen, da bi lahko kar celega pojedel.«

(*Zajčka se usedeta na rob polja. Pulita in grizljata, dokler se do sitega najesta.*)

ZAJČICA (*ponosno, s polnim gobčkom zamomlja*): »Vidiš zajček, samo vztrajati je treba.«

ZAJČEK (*veselo*): »Od danes naprej bova jedla samo še korenje. Jabolka pa samo takrat, ko bodo sama padla v najine tačke.«

(*Zajčka obsedita na polju in dalje zobata korenčke.*)